

**VÝCHODISKOVÁ SPRÁVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY K MEDZINÁRODNÉMU
DOHOVORU O OCHRANE VŠETKÝCH OSÔB PRED NEDOBROVOLNÝM
ZMIZNUTÍM**

Obsah

I. Úvod.....	3
II. Všeobecný právny rámec ustanovujúci zákaz nedobrovoľného zmiznutia.....	4
III. Implementácia jednotlivých hmotnoprávných článkov dohovoru	13
Článok 1 – Zákaz nedobrovoľného zmiznutia	13
Článok 2 – Definícia nedobrovoľného zmiznutia	15
Článok 3 – Vyšetrovanie	15
Článok 4 – Ustanovenie skutkovej podstaty trestného činu vo vnútroštátnom právnom poriadku.....	17
Článok 5 – Zločiny proti ľudskosti	17
Článok 6 – Trestná zodpovednosť.....	19
Článok 7 – Tresty	20
Článok 8 – Premlčanie	22
Článok 9 – Pôsobnosť	24
Článok 10 – Zadržanie	27
Článok 11 – Povinnosť trestne stíhať a vydat'.....	30
Článok 12 – Účinné vyšetrovanie	33
Článok 13 – Vydávanie	36
Článok 14 – Medzinárodná právna pomoc	38
Článok 15 – Medzinárodná spolupráca	41
Článok 16 – Zásada non-refoulement	41
Článok 17 – Zákaz tajného zadržovania.....	44
Článok 18 – Informácie o osobách pozbavených slobody	47
Článok 19 – Ochrana osobných údajov.....	48
Článok 20 – Obmedzenia práva na informácie	50
Článok 21 – Prepustenie na slobodu	51
Článok 22 – Marenie spravodlivosti a zlyhanie spravodlivosti	52
Článok 23 – Vzdelávanie príslušných orgánov	54
Článok 24 – Práva obetí	55
Článok 25 – Ochrana detí.....	57
Záver.....	59

I. Úvod

Medzinárodný dohovor o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím (ďalej len „dohovor“) bol prijatý Valným zhromaždením Organizácie Spojených národov 20. decembra 2006 v New Yorku. Za Slovenskú republiku bol podpísaný 26. septembra 2007. Ratifikačná listina bola uložená 15. decembra 2014 u depozitára, ktorým je generálny tajomník Organizácie Spojených národov. Dohovor nadobudol platnosť 23. decembra 2010 v súlade s jeho článkom 39 ods. 1 a pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 14. januára 2015 v súlade s jeho článkom 39 ods. 2. Dohovor bol uverejnený v Zbierke zákonov SR (Z. z.) pod č. 12/2015.

Ratifikáciou dohovoru sa Slovenská republika zaviazala uplatňovať dohovor prostredníctvom svojho právneho poriadku a prijať opatrenia na predchádzanie a trestanie nedobrovoľných zmiznutí. Pri uložení ratifikačnej listiny Slovenská republika vyhlásila, že uznáva príslušnosť Výboru pre nedobrovoľné zmiznutia podľa čl. 31 a 32 dohovoru prijímať a posudzovať oznámenia od alebo v mene jednotlivcov patriacich pod jej právomoc, prijímať a posudzovať oznámenia, v ktorých jeden zmluvný štát tvrdí, že druhý zmluvný štát si neplní svoje záväzky podľa tohto dohovoru. Vyjadrila súhlas aj s prešetrovaním a návštevami členov výboru podľa čl. 33 dohovoru.

V súlade s čl. 29 dohovoru sa Slovenská republika zaviazala predložiť Výboru pre nedobrovoľné zmiznutia prostredníctvom generálneho tajomníka Organizácie Spojených národov správu o opatreniach, ktoré prijala s cieľom splniť svoje záväzky podľa dohovoru.

Túto východiskovú správu o uplatňovaní dohovoru vypracovalo Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo spravodlivosti“) v spolupráci s Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky, Zborom väzenskej a justičnej stráže, Ministerstvom obrany Slovenskej republiky, Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky, Ministerstvom zdravotníctva Slovenskej republiky, Centrom pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže ako národným kontaktným miestom pre haagske dohovory v oblasti medzinárodného občianskeho a rodinného práva vrátane Haagskeho dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí a Ústavom pamäti národa, ktorý archivuje zločiny spáchané autoritárskymi režimami na území Slovenskej republiky v rokoch 1939 až 1989.

Správa bola vypracovaná v súlade s usmerneniami o forme a obsahu uvedenými v dokumente CED/C/2.

II. Všeobecný právny rámec ustanovujúci zákaz nedobrovoľného zmiznutia

Slovenská republika ako nástupnícky štát bývalého Československa patrí medzi zakladajúce členské štáty Organizácie Spojených národov, je členom Rady Európy a Európskej únie, Organizácie Severoatlantickej zmluvy (NATO), Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE), Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), a ďalších medzinárodných organizácií, ako aj zmluvným štátom základných medzinárodných ľudskoprávných zmlúv vrátane Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach spolu s prvým a druhým opčným protokolom o procedúre oznámení a o zrušení trestu smrti, Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach s opčným protokolom, Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu, avšak zatiaľ bez ratifikácie opčného protokolu o uznaní príslušnosti Subkomisie proti mučeniu a vytvorení národného preventívneho mechanizmu, Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, Dohovoru o právach dieťaťa a Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím s príslušnými protokolmi, Dohovoru o predchádzaní a trestaní zločinu genocídy, štyroch ženevských dohovorov z roku 1949 s dvoma dodatkovými protokolmi z roku 1977, Dohovoru o postavení utečencov z roku 1951 a Protokolu o postavení utečencov z roku 1967, Dohovoru o nepremlčateľnosti vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti z roku 1968, Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu, Dohovoru proti nadnárodnému organizovanému zločinu a (palermského) Protokolu o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi, všetkých základných a celkovo šesťdesiatich deviatich dohovorov MOP, vrátane dohovorov č. 29 a 105 o zrušení nútenej práce.

Od svojho vzniku v roku 1993 po rozdelení Českej a Slovenskej Federatívnej republiky Slovenská republika spolupracuje s Radou Európy a Organizáciou pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) v oblasti ochrany ľudských a menšinových práv a právneho štátu. Ratifikovala rad ľudskoprávných dohovorov Rady Európy vrátane najvýznamnejšieho

z nich – Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ďalej Európsky dohovor na zabránenie mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania s prvým aj druhým protokolom, Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, Dohovor o ochrane ľudských práv a dôstojnosti človeka v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny o zákaze klonovania ľudských bytostí s dodatkovým protokolom, Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín a Európsku sociálnu chartu.

Podľa čl. 1 ods. 2 zákona č. 460/1992 Zb. Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) Slovenská republika uznáva a dodržiava všeobecné pravidlá medzinárodného práva, medzinárodné zmluvy, ktorými je viazaná, a ďalšie medzinárodné záväzky. Podľa čl. 7 ods. 5 a čl. 154 písm. c) ústavy, medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon (samovykonávacie zmluvy), a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb, a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred zákonmi, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd.

Pokiaľ ide o zodpovednosť štátnej moci voči občanom, ústava ako základný právny dokument zvrchovaného a demokratického právneho štátu uznáva, že štátna moc pochádza od občanov, ktorí ju vykonávajú prostredníctvom svojich volených zástupcov alebo priamo, a zaručuje, že štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon (čl. 2 ods. 2 ústavy).

V druhej hlave ústavy venovanej základným právam a slobodám sa opätovne zdôrazňuje, že ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach, a že práva a slobody sú neodňateľné, neodcudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné. Sú zaručené pre každého na území Slovenskej republiky bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie (čl. 12 ústavy).

Povinnosti možno ukladať zákonom alebo na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd, alebo medzinárodnou zmluvou, ktorá priamo zakladá práva a povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb. Akékoľvek obmedzenie práv a slobôd možno upraviť len zákonom, zákonné obmedzenia musia platiť rovnako pre všetky prípady, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky, a musí sa dbať na ich podstatu a zmysel.

Takéto obmedzenia musia zodpovedať zásadám nutnosti a proporcionality a môžu sa použiť len na ustanovený cieľ (čl. 13 ústavy).

Čl. 15 a 16 ústavy zaručujú rozsiahlu ochranu ľudského života, nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, ako aj absolútny zákaz mučenia alebo iného krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania.

Ďalšiu ochranu osobnej slobody zabezpečuje čl. 17 ústavy, podľa ktorého nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Nikoho nemožno pozbaviť slobody len pre neschopnosť dodržať zmluvný záväzok. Obvineného alebo podozrivého z trestného činu možno zadržať len v prípadoch ustanovených zákonom. Zadržaná osoba musí byť ihneď oboznámená s dôvodmi zadržania, vypočutá a najneskôr do 48 hodín prepustená na slobodu alebo odovzdaná súdu. Sudca musí zadržanú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od obmedzenia jej osobnej slobody vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu. Rovnaké pravidlá sa vzťahujú aj na obvineného, ktorého možno zatknúť iba na odôvodnený písomný príkaz sudcu. Zatknutá osoba musí byť do 24 hodín odovzdaná súdu. Sudca musí zatknutú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od zadržania vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu.

Do väzby možno vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu. Prísne pravidlá ustanovené zákonom sa analogicky musia uplatňovať aj na prevzatie a umiestnenie do ústavnej zdravotníckej starostlivosti bez súhlasu dotknutej osoby. Takéto opatrenie sa musí do 24 hodín oznámiť súdu, ktorý o ňom rozhodne do piatich dní. Aj skúmanie duševného stavu osoby obvinenej z trestného činu je možné iba na písomný príkaz súdu.

Okrem zákazu nútenej práce alebo nútenej služby (čl. 18 ústavy) je zaručená aj ústavná ochrana ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a dobrého mena vrátane ochrany pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života a neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe (čl. 19 ústavy), nedotknuteľnosti obydlia a ochrany pred nedovoleným vstupom bez súhlasu toho, kto v ňom býva (čl. 21 ústavy). Domová prehliadka je prípustná len v súvislosti s trestným konaním, a to na písomný a odôvodnený príkaz sudcu. Spôsob vykonania domovej prehliadky

ustanovuje zákon. Iné zásahy do nedotknuteľnosti obydlia možno zákonom povoliť iba vtedy, keď je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu života, zdravia alebo majetku osôb, na ochranu práv a slobôd iných alebo na odvrátenie závažného ohrozenia verejného poriadku. Ak sa súkromný príbytok používa aj na podnikanie alebo vykonávanie inej hospodárskej činnosti, takéto zásahy môžu byť zákonom dovolené aj vtedy, keď je to nevyhnutné na plnenie úloh verejnej správy. Listové tajomstvo, tajomstvo dopravovaných správ a iných písomností a ochranu osobných údajov zaručujú ustanovenia čl. 22 ústavy.

Sloboda pohybu vyjadrená v čl. 23 ústavy zaručuje každému, kto sa oprávnenne zdržiava na území Slovenskej republiky, ochranu osobnej bezpečnosti a integrity, ako aj právo toto územie slobodne opustiť. Sloboda pohybu môže byť obmedzená zákonom, ak je to nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, udržanie verejného poriadku, ochranu zdravia alebo ochranu práv a slobôd iných, a na vymedzených územiach aj v záujme ochrany životného prostredia. Každý občan má právo na slobodný vstup na územie Slovenskej republiky a občana nemožno nútiť, aby opustil vlasť, alebo ho vyhostiť.

Cudzinci prenasledovaní na základe rasy, náboženského vyznania, štátnej príslušnosti, za uplatňovanie politických práv a slobôd, alebo z dôvodu príslušnosti k určitej sociálnej skupine, majú právo požiadať o azyl (čl. 53 ústavy). Ďalšie podrobnosti sú uvedené v osobitnom zákone č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o azyle“) a v zákone č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o pobyte cudzincov“).

Zoznam ústavných práv pokračuje slobodou myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery (čl. 24 ústavy), slobodou prejavu a právom na informácie (čl. 26 ústavy), petičným právom, právom pokojne sa zhromažďovať a právom združovať sa prostredníctvom založenia politických strán a politických hnutí, spolkov, spoločností, občianskych organizácií a iných združení, ktoré sú oddelené od štátu (čl. 27, 28 a 29 ústavy). Podmienky výkonu týchto práv sú ustanovené zákonom, vrátane možnosti ich obmedzenia, ak je to potrebné na ochranu práv a slobôd iných, verejného poriadku, zdravia a mravnosti alebo pre bezpečnosť štátu. Zhromaždenie sa však nesmie podmieňovať vydaním povolenia.

Občania majú právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov. Občania majú za rovnakých podmienok prístup k voleným a iným

verejným funkciám. Zákonná úprava všetkých politických práv a slobôd a jej výklad a používanie musia umožňovať a ochraňovať slobodnú súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti (čl. 31 ústavy). Keby tomu tak nebolo, občania majú právo postaviť sa na odpor proti každému, kto by odstraňoval demokratický poriadok základných ľudských práv a slobôd uvedených v ústave, ak činnosť ústavných orgánov a účinné použitie zákonných prostriedkov sú znemožnené (čl. 32 ústavy).

System bŕzd a protiváh a súdny dohľad nad ľudskými právami je zhmotnený v práve na súdnu a inú právnu ochranu zakotvenú v čl. 46 ústavy, ktorý zabezpečuje, aby sa každý mohol domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde. Kto tvrdí, že bol na svojich právach ukrátený rozhodnutím orgánu verejnej správy, môže sa obrátiť na súd, aby preskúmal zákonnosť takéhoto rozhodnutia. Z právomoci súdu nesmie byť vylúčené preskúmanie rozhodnutí týkajúcich sa základných práv a slobôd.

Každý má právo na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím súdu, iného štátneho orgánu či orgánu verejnej správy. Podmienky a podrobnosti o súdnej a inej právnej ochrane ustanovuje zákon.

Okrem systému všeobecných súdov, odvolacích súdov a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky má Slovenská republika aj Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len ústavný súd“) ako nezávislý súdny orgán zodpovedný za ochranu ústavnosti. Podľa čl. 127 ústavy, ústavný súd rozhoduje aj o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom. Ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ak porušenie práv alebo slobôd vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby osoba alebo úradný subjekt, ktorý tieto práva alebo slobody porušil, konal vo veci v súlade s právom a spravodlivým spôsobom. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie, zakázať pokračovanie v porušovaní základných práv a slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo ak je to možné, prikázať, aby ten, kto porušil práva alebo slobody, obnovil stav pred porušením. Ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva boli porušené, primerané

finančné zadosťučinenie. Zodpovednosť toho, kto porušil práva alebo slobody, za škodu alebo inú ujmu nie je rozhodnutím ústavného súdu dotknutá.

Okrem súdov chráni práva a zákonom chránené záujmy fyzických a právnických osôb a štátu aj prokuratúra Slovenskej republiky. Jej úloha a funkcie sú upravené v čl. 149 a nasl. ústavy a ďalej rozpracované v osobitnom zákone č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre (ďalej len „zákon o prokuratúre“).

V roku 2002 bol zriadený Úrad verejného ochrancu práv známy aj ako úrad ombudsmana (ombudsmanky) na základe ustanovenia čl. 151a ústavy a zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv, ktorý bol zásadným spôsobom novelizovaný v roku 2006.

Verejný ochranca práv je nezávislým orgánom Slovenskej republiky, ktorý chráni základné práva a slobody fyzických a právnických osôb v konaní pred orgánmi verejnej správy a ďalšími orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s ústavou alebo právnym poriadkom. V prípadoch porušovania ľudských práv sa verejný ochranca práv môže podieľať na uplatnení zodpovednosti osôb a subjektov pôsobiacich v orgánoch verejnej moci. Orgány a inštitúcie predstavujúce verejnú moc poskytujú verejnému ochrancovi práv potrebnú súčinnosť. Ak všeobecne záväzný právny predpis porušuje základné právo alebo slobodu, verejný ochranca práv môže predložiť Ústavnému súdu Slovenskej republiky návrh na začatie konania podľa čl. 125 ústavy.

Ako už bolo spomenuté, vzťah medzi vnútroštátnym právom a súborom medzinárodných ľudskoprávných predpisov je monistický, keďže čl. 7 ods. 5 a čl. 154c ústavy ustanovujú, že medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred vnútroštátnymi právnymi predpismi a majú priamy účinok, keď sa ich ustanovenia líšia od vnútroštátnych právnych predpisov. Tým sa nielen zabezpečuje rovnaký, ak nie silnejší, právny účinok medzinárodných zmlúv ich začlenením do vnútroštátneho právneho poriadku, vrátane konania a rozhodovania ústavného súdu, ale vyžaduje sa aj zabezpečenie súladu medzi vnútroštátnou legislatívou a medzinárodnými ľudskoprávnymi záväzkami.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“) predstavuje rámec pre procesné záruky v trestnom konaní. Patrí k nim záruka podľa § 2 Trestného poriadku, že nikto nemôže byť stíhaný ako obvinený inak než zo zákonných dôvodov. Do základných práv a slobôd osôb v prípadoch dovolených zákonom možno zasahovať len v miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu trestného konania, pričom treba rešpektovať dôstojnosť osôb a ich súkromie. Pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní musí o zásahoch do základných práv a slobôd rozhodnúť a musí ich povoliť sudca pre prípravné konanie. Každý, proti komu sa vedie trestné konanie, považuje sa za nevinného, kým súd nevysloví jeho vinu právoplatným odsudzujúcim rozsudkom.

Štát v trestnom konaní zastupuje prokurátor, ktorý je povinný stíhať všetky trestné činy, o ktorých sa dozvedel. Orgány činné v trestnom konaní a súdy konajú z úradnej povinnosti. Väzobné veci sú povinné vybavovať prednostne a urýchlene.

Každý má právo, aby jeho trestná vec bola spravodlivo a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom v jeho prítomnosti tak, aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom. Každý, proti komu sa vedie trestné konanie, má právo na obhajobu.

Orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby riadne zistili skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. Dôkazy obstarávajú z úradnej povinnosti, rešpektujúc jedno zo základných pravidiel trestného vyšetrovania – absolútny zákaz použitia hrozby alebo násilia voči obvinenému, obžalovanému alebo iným účastníkom konania. Patrí sem vynútenie si priznania prostredníctvom nátlaku, mučenia alebo iných foriem neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania, pretože takto získaný dôkaz sa nikdy nesmie použiť v súdnom konaní a rozhodnutie súdu nemôže byť založené na dôkazoch získaných porušením ľudských práv.

Právo obstarávať dôkazy majú aj strany. Orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie. Súd môže vykonať aj dôkazy, ktoré strany nenavrhlí, a strany majú právo nimi navrhnutý dôkaz zabezpečiť. Orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia dôkazy získané zákonným spôsobom podľa svojho vnútorného presvedčenia založeného na

starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivo i v ich súhrne nezávisle od toho, či ich obstaral súd, orgány činné v trestnom konaní alebo niektorá zo strán konania.

Všetky strany sú si v konaní pred súdom rovné. Orgány činné v trestnom konaní a súd spolupracujú so záujmovými združeniami občanov a využívajú ich výchovné pôsobenie.

Trestné stíhanie pred súdom je možné začať len na základe návrhu alebo obžaloby podanej prokurátorom, ktorý v konaní pred súdom obžalobu alebo návrh zastupuje.

V trestnom konaní pred súdom rozhoduje senát, samosudca alebo sudca pre prípravné konanie. Predseda senátu, samosudca alebo sudca pre prípravné konanie môžu rozhodovať sami iba vtedy, ak to zákon výslovne ustanovuje.

Trestné veci prejednáva súd verejne. Z hlavného pojednávania alebo verejného zasadnutia môže byť verejnosť vylúčená len v zákonom ustanovených prípadoch. Rozsudok musí byť vždy vyhlásený verejne.

Konanie pred súdom je ústne. Dokazovanie riadi súd, ktorý však výsluch obžalovaného, svedkov, poškodeného a znalcov spravidla ponecháva stranám, a to najprv tej, ktorá dôkaz navrhla či obstarala.

Ak obvinený, jeho zákonný zástupca, obeť alebo poškodený, zúčastnená osoba alebo svedok vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa konanie vedie, má právo na tlmočníka alebo prekladateľa.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej len „Trestný zákon“) uvádza okruh trestných činov proti slobode ako je pozbavenie a obmedzovanie osobnej slobody (§ 182 a 183 Trestného zákona), obmedzovanie slobody pohybu (§184 Trestného zákona), branie rukojemníka (§185 Trestného zákona), vydieračský únos (§186 Trestného zákona), zavlčenie do cudziny (§187 Trestného zákona), vydieranie (§189 Trestného zákona), hrubý nátlak (§190 Trestného zákona), týranie blízkej a zverenej osoby (§208 Trestného zákona) a únos (§209 a 210 Trestného zákona). V dvanástej hlave osobitnej časti Trestného zákona sú uvedené trestné činy proti mieru a ľudskosti a trestné činy terorizmu a extrémizmu, vrátane genocídy (§ 418 Trestného zákona), mučenia a iného krutého alebo ponižujúceho zaobchádzania (§ 420

Trestného zákona), rôznych extrémistických trestných činov (§ 421-424 Trestného zákona), zločinov proti ľudskosti alebo zločinu neľudskosti (§ 425 Trestného zákona) a od 1. septembra 2011 aj trestný čin nedobrovoľného zmiznutia uvedený v § 420a Trestného zákona. Tieto trestné činy sa všeobecne považujú za obzvlášť závažné a ukladajú sa za ne najprísnejšie tresty.

Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o výkone trestu“) a zákon č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráža ustanovujú, že obmedzenie alebo pozastavenie práv páchatel'ov a jeho rozsah musí zodpovedať povahe a podstate trestu a musí sa diať spôsobom, ktorý zaručuje rešpektovanie osobnosti a ľudskej dôstojnosti páchatel'a. Zakazuje sa predovšetkým zaobchádzanie, ktoré nie je primerané účelu udržiavania poriadku a disciplíny vo vnútri väzenského útvaru, alebo je protiprávne a ako také má za následok neprimerané obmedzenie ľudských práv alebo inú formu utrpenia.

Zakázaná je aj akákoľvek forma diskriminácie pri ukladaní alebo výkone trestu, vrátane trestu odňatia slobody, čo znamená, že sa zakazuje rozdielne zaobchádzanie s odsúdenými na základe ich rasy, farby pleti, politického alebo iného presvedčenia, národnostného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu, vzdelania, sociálneho alebo iného postavenia. Donucovacie opatrenia sa musia používať v súlade so zásadami primeranosti a nevyhnutnosti a iba zákonom predpísaným spôsobom.

Použitie fyzických donucovacích prostriedkov ako je izolácia alebo použitie strelných zbraní alebo gumených obuškov je povolené iba s cieľom zabrániť úteku, fyzickému napadnutiu príslušníka zboru alebo iného odsúdeného, sebapoškodzovaniu alebo zraneniu iných, hmotnej škode, alebo zabrániť násilnému odporu proti zákonnému rozkazu príslušníka zboru alebo iného predstaviteľ'a verejnej moci.

Podľa zákona č. 171/1993 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o Policajnom zbore (ďalej len „zákon o Policajnom zbore“) je hlavnou úlohou polície vytvárať atmosféru bezpečnosti, pričom musia byť zaručené základné práva a slobody a právny štát. Pri výkone svojich úloh môžu policajti používať iba zákonom predpísané opatrenia a donucovacie prostriedky, ktoré umožnia dosiahnuť sledovaný účel pri spôsobení čo najmensej ujmy. Policajti musia konať v súlade s ústavou, ratifikovanými medzinárodnými zmluvami a

ostatnými zákonmi. Musia dodržiavať normy správania sa polície, najmä normy vyplývajúce z medzinárodných záväzkov, v ktorých sa zdôrazňuje ich prvoradá povinnosť slúžiť ľuďom, rešpektovať zákony a bojovať proti nezákonným aktivitám, poskytovať pomoc obetiam trestných činov a zraniteľným osobám a brať na ne náležitý ohľad, dodržiavať zásady nediskriminácie, dôvernosti informácií, profesionality, postaviť sa na odpor nezákonným rozkazom, korupcii a nezákonným prostriedkom výkonu činnosti, najmä tým, ktoré by mohli pripomínať alebo predstavovať mučenie, neľudské a ponižujúce zaobchádzanie.

Získané štatistické údaje súvisiace s prípadmi nedobrovoľného zmiznutia v Slovenskej republike dokazujú, že od 1. septembra 2011, kedy bol tento trestný čin ustanovený v slovenskom Trestnom zákone, a berúc do úvahy časovú pôsobnosť dohovoru, t. j. od 14. januára 2015, kedy dohovor nadobudol platnosť pre Slovenskú republiku, do decembra 2017, kedy bola urobená finálna revízia tejto správy, nebol zaznamenaný žiadny pokus, spáchanie, oznámenie alebo vyšetrowanie trestného činu nedobrovoľného zmiznutia v zmysle § 420a Trestného zákona a/alebo dohovoru.

III. Implementácia jednotlivých hmotnoprávných článkov dohovoru

Článok 1 – Zákaz nedobrovoľného zmiznutia

Ústavné a ďalšie právne záruky v kombinácii s trestnosťou skutkov porušujúcich fyzickú bezpečnosť a telesnú integritu osoby, medzi ktoré od 1. septembra 2011 patrí trestný čin nedobrovoľného zmiznutia podľa § 420a Trestného zákona, tvoria jednoznačný a pevný štandard vo vzťahu k čl. 1 ods. 1 dohovoru, podľa ktorého „nikoho nemožno podrobiť nedobrovoľnému zmiznutiu“.

Zaručené ľudské práva a slobody možno obmedziť len zákonom v medziach ustanovených ústavou a v rozsahu nevyhnutnom na dosiahnutie účelu, na ktorý je obmedzenie povolené v otvorenej a demokratickej spoločnosti. Obmedziť základné práva a slobody možno len v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu. Žiadne obmedzenia sa nesmú ukladať vo vzťahu k nezrušiteľným právam v tom zmysle, v akom sú tieto práva vymedzené v medzinárodných ľudskoprávných normách: právo na život a telesnú integritu osoby, vrátane

absolútneho zákazu trestu smrti, mučenia, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania, otroctva, nevoľníctva alebo diskriminácie.

V súlade s filozofiou a obsahom uvedeného zoznamu nezrušiteľných práv je možné analogicky odvodiť nezrušiteľnú povahu trestného činu nedobrovoľného zmiznutia ako základnú podmienku ochrany osobnej integrity a slobody, a aj ako základnú zásadu zákonnosti a ochrany pred svojvoľnosťou.

Podľa čl. 17 ústavy nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon, a akékoľvek nezákonné pozbavenie slobody zakladá trestnú zodpovednosť bez ohľadu na to, či je nariadené alebo vykonané na príkaz alebo v mene alebo s oficiálnou alebo tichou podporou akéhokoľvek verejného orgánu alebo osoby.

Ako ustanovuje Trestný zákon, zadržanie, uväznenie alebo únos osoby a následné odmietnutie potvrdiť tieto činy s cieľom vyhnúť sa trestnej zodpovednosti alebo znemožniť výkon zákonnej ochrany predstavuje závažný trestný čin uvedený v dvanástej hlave Trestného zákona medzi trestnými činmi proti ľudskosti a inými hodnotami chránenými podľa medzinárodného práva. Príkaz na spáchanie alebo priame spáchanie nezákonného pozbavenia slobody alebo uväznenia počas vojny, ozbrojeného konfliktu alebo okupácie je vojnovým trestným činom proti civilnému obyvateľstvu podľa § 432 Trestného zákona. Všeobecne formulovaný § 433 Trestného zákona definujúci „vojnové bezprávie“ navyše zaručuje, že všetky skutky, ktoré spĺňajú vecné kritériá vojnového zločinu podľa čl. 8 Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu, podliehajú najprísnejším trestom odňatia slobody na dvanásť až dvadsaťpäť rokov alebo dokonca na doživotie.

Zo skutkového hľadiska Slovenská republika od svojho vzniku 1. januára 1993 nebola vystavená hrozbe vojnového stavu alebo vojnovému stavu, politickej nestabilite alebo inému núdzovému stavu, pre ktorý by bola potrebná výnimka z dodržiavania ústavných a ľudských práv. Keby nastala takáto situácia, ustanovenie čl. 32 ústavy vymedzujúce *ius resistendi* občanov postaviť sa na odpor proti každému, kto by odstraňoval demokratický poriadok základných ľudských práv a slobôd uvedených v ústave, ak činnosť ústavných orgánov a účinné použitie zákonných prostriedkov sú znemožnené, môže byť najvyššou zárukou proti každej zhubnej a nezákonnej štátnej alebo politickej moci, ktorá by sa uchýlila k aktom nedobrovoľného zmiznutia.

Článok 2 – Definícia nedobrovoľného zmiznutia

Na základe čl. 7 ods. 5 ústavy sa po ratifikácii dohovoru definícia nedobrovoľného zmiznutia obsiahnutá v dohovore stala neoddeliteľnou súčasťou vnútroštátnych právnych predpisov. Ustanovenia dohovoru majú prednosť pred vnútroštátnymi zákonmi a sú priamo uplatniteľné v prípade, ak by sa odchyľovali alebo zabezpečovali väčší rozsah práv ako vnútroštátne zákony.

Okrem toho súčasné znenie § 420a ods. 1 Trestného zákona zahŕňa všetky relevantné prvky definície a je v úplnej zhode s definíciou nedobrovoľného zmiznutia zakotvenou v dohovore, keď sa v ňom doslova uvádza:

„Kto ako zástupca štátu alebo osoba alebo člen skupiny konajúci na základe poverenia, podpory alebo tichého súhlasu štátu zadrží, uväzní, unesie alebo inak pozbaví slobody iného a následne odmietne potvrdiť pozbavenie slobody alebo zatají osud alebo miesto pobytu iného a tým inému znemožní výkon zákonnej ochrany, potrestá sa odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov.“

Súčasťou § 420a Trestného zákona, ktorý opisuje trestný čin nedobrovoľného zmiznutia, sú odseky 2, 3 a 4 týkajúce sa trestnej zodpovednosti nadriadených (§ 420a ods. 2 Trestného zákona), nedobrovoľného zmiznutia alebo premiestnenia detí (§ 420a ods. 3 Trestného zákona) a nedobrovoľného zmiznutia chránenej osoby, alebo spôsobenia ťažkej ujmy na zdraví alebo smrti (§ 420a ods. 4 Trestného zákona). Keďže tieto ustanovenia predstavujú implementáciu ďalej uvádzaných článkov dohovoru, ich obsah, právny výklad a uplatňovanie sú podrobnejšie rozpracované v častiach tejto správy venovaných záväzkom podľa príslušných čl. 6, 7 a 25.

Článok 3 – Vyšetrovanie

Čl. 3 dohovoru týkajúci sa vyšetrovania činov nedobrovoľných zmiznutí, ktoré spáchali osoby alebo skupiny osôb konajúce bez poverenia, podpory alebo s tichým súhlasom štátu, a povinnosti postaviť páchatel'ov pred súd, zodpovedá trestným činom, ktoré sú v slovenskom Trestnom zákone vymedzené ako trestné činy proti osobnej slobode, a medzi ktoré patria

alebo ktorým by mohlo zodpovedať obchodovanie s ľuďmi (§ 179 Trestného zákona), obchodovanie s deťmi (§ 180 Trestného zákona), pozbavenie a obmedzovanie osobnej slobody (§ 182 a 183 Trestného zákona), obmedzovanie slobody pobytu (§ 184 Trestného zákona), branie rukojemníka (§ 185 Trestného zákona), vydieračský únos (§ 186 Trestného zákona), zavlčenie do cudziny (§ 187 Trestného zákona), vydieranie (§ 189 Trestného zákona), hrubý nátlak (§ 190 Trestného zákona), a únos chránenej osoby alebo dieťaťa zvereného do starostlivosti (§ 209 a 210 Trestného zákona). Konanie, ktoré sa môže považovať za trestný čin mučenia, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania, uvedené v § 420 Trestného zákona v hlave Trestné činy proti mieru a ľudskosti, trestné činy terorizmu a extrémizmu, môže byť takisto zaradené medzi činy vymedzené v čl. 2 dohovoru bez ohľadu na to, či bolo páchané s povolením alebo bez povolenia štátu. Patrí sem aj neľudskosť (§ 425 Trestného zákona), ktorá sa podľa článku 7 Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu, ako každý čin proti civilnému obyvateľstvu, považuje za zločin proti ľudskosti, a po nej nasledujúce trestné činy vojnové, ktoré zahŕňajú trestné činy podobné alebo totožné s trestným činom nedobrovoľného zmiznutia spáchaného v čase vojny.

Zodpovednosť za trestné stíhanie všetkých spomínaných aj ďalších trestných činov má z úradnej moci prokuratúra ako nezávislý štátny orgán poverený ochranou práv a zákonných záujmov fyzických osôb a právnických osôb a štátu. Podľa § 3 zákona o prokuratúre má prokuratúra právomoc a pôsobnosť určiť a vykonávať opatrenia na odhaľovanie a vyšetrovanie trestných a iných činov, a v spolupráci s ďalšími štátnymi orgánmi – najmä súdmi – postaviť páchatel'ov pred súd.

Samotný proces odhaľovania a vyšetrovania trestných činov je upravený v ustanoveniach Trestného poriadku, ktorý vo svojom § 196 okrem iného stanovuje, že trestné oznámenia sa podávajú prokurátorovi alebo policajtovi.

Pôsobnosť, úlohu a povinnosti polície, ktoré upravuje zákon o Policajnom zbore, zahŕňajú popri ochrane občanov a ústavou zaručených práv a slobôd predchádzanie a odhaľovanie trestných činov a priestupkov, pátranie po páchatel'och trestných činov a ich predvedenie pred príslušné štátne orgány, vytváranie podmienok zadržiavania a väzby osôb a ďalšie relevantné úlohy ustanovené zákonom.

Z hľadiska vecnej podstaty a povahy by sa opatrenia na vyšetrovanie činov, na ktoré sa vzťahuje definícia uvedená v čl. 2 dohovoru, nelíšili od štandardných vyšetrovacích opatrení. Vzhľadom na to, že od zavedenia trestného činu nedobrovoľného zmiznutia do právneho poriadku Slovenskej republiky nebol odhalený, vyšetrovaný ani dokázaný žiadny takýto trestný čin, a ani nevznikla takáto potreba, neboli prijaté žiadne špecifické opatrenia ani metódy na vyšetrovanie tohto typu trestného činu.

Článok 4 – Ustanovenie skutkovej podstaty trestného činu vo vnútroštátnom právnom poriadku

Pojem a definícia trestného činu nedobrovoľného zmiznutia bol do slovenského Trestného zákona zavedený ako § 420a Trestného zákona zákonom č. 262/2011 Z. z., ktorý nadobudol účinnosť 1. septembra 2011. Zo systémového hľadiska bolo nedobrovoľné zmiznutie začlenené do dvanástej hlavy osobitnej časti Trestného zákona medzi najzávažnejšie trestné činy proti mieru a ľudskosti, terorizmu, extrémizmu a vojnové trestné činy. Tým bola v Trestnom zákone ustanovená trestnosť nedobrovoľného zmiznutia ako jednoznačná a legislatívne kodifikovaná skutková podstata trestného činu.

Ako už bolo spomenuté, v období od zavedenia trestného činu nedobrovoľného zmiznutia do právneho poriadku Slovenskej republiky a od nadobudnutia platnosti dohovoru pre Slovenskú republiku v roku 2015 do vypracovania finálnej revízie tejto správy – t. j. do konca roku 2017, nebol odhalený, vyšetrovaný ani dokázaný žiadny trestný čin nedobrovoľného zmiznutia podľa čl. 420a Trestného zákona a čl. 2 dohovoru. V rokoch 2011 až 2016 bolo zaznamenaných päť trestných činov obmedzenia osobnej slobody spáchaných verejným činiteľom podľa § 183 ods. 2 písm. c) Trestného zákona. Ani jeden z nich však nezodpovedal objektívnej definícii a netýkal sa konania vymedzeného v § 420a Trestného zákona a/alebo v čl. 2 dohovoru, ktoré by mohlo byť považované za trestný čin nedobrovoľného zmiznutia.

Článok 5 – Zločiny proti ľudskosti

Ako už bolo uvedené na inom mieste, vzhľadom na to, že Slovenská republika má monistický ústavný systém s prednosťou medzinárodného práva podľa čl. 7 ods. 5 ústavy, ktorý ustanovuje prednosť medzinárodných ľudskoprávných zmlúv pred vnútroštátnymi právnymi

predpismi a ich priamu uplatniteľnosť, v prípade odchýlky medzi ich ustanoveniami a vnútroštátnymi zákonmi, na základe ratifikácie dohovoru a Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu musí Slovenská republika považovať skutok nedobrovoľného zmiznutia, spáchaný spôsobom, v dôsledku ktorého alebo v rámci ktorého dochádza k rozsiahlemu alebo systematickému porušovaniu ľudských práv, za trestný čin proti ľudskosti tak podľa vnútroštátneho, ako aj podľa medzinárodného práva so zodpovedajúcimi dôsledkami.

Okrem priamej uplatniteľnosti čl. 5 dohovoru a čl. 7 ods. 1 písm. i) Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu, v ktorom je nedobrovoľné zmiznutie zaradené medzi zločiny proti ľudskosti, v Trestnom zákone sa trestný čin nedobrovoľného zmiznutia uvádza v dvanástej hlave – medzi trestnými činmi proti mieru, ľudskosti a iným hodnotám chráneným podľa medzinárodného práva. Trestného činu proti ľudskosti sa dopustí ten, kto v rozpore so základnými princípmi medzinárodného práva v rámci rozsiahleho alebo systematického útoku namiereného voči civilnému obyvateľstvu nariadi uväznenie alebo únos osôb a následne odmietne potvrdenie týchto činov, aby tak znemožní výkon zákonnej ochrany týchto osôb. Ide o nepochybne obzvlášť závažné trestné činy, ktoré si vyžadujú najvyššiu pozornosť a s ktorými sa spájajú zodpovedajúce povinnosti v oblasti právnych predpisov, vyšetrovania, zaznamenávania a trestnej zodpovednosti vo vzťahu k aktívnemu spáchaniu takýchto činov, účasti na nich alebo ich pasívnemu tolerovaniu.

Dvanásta hlava Trestného zákona ďalej začleňuje alebo priamo križovo odkazuje na ustanovenia čl. 7 a 8 Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu, aby zahrnula aj vojnové zločiny – konkrétne v § 433 Trestného zákona týkajúcom sa vojnového bezprávia, v rámci ktorého môže dochádzať aj k svojvoľnému alebo strategicky využívanému nedobrovoľnému zmiznutiu. Za tento typ trestného činu hrozí trest odňatia slobody na dvanásť až dvadsaťpäť rokov alebo na doživotie.

Možno teda urobiť záver, že v trestnoprávnom systéme Slovenskej republiky je trestný čin nedobrovoľného zmiznutia ustanovený ako trestný čin proti ľudskosti hmotnoprávne zodpovedajúci zneniu čl. 5 dohovoru.

Článok 6 – Trestná zodpovednosť

Kritériá trestnej zodpovednosti nadriadených alebo osôb vo veliteľskom postavení uvedené v čl. 6 dohovoru boli v právnom kontexte Slovenskej republiky splnené rozsiahlou a úplnou transpozíciou trestného činu nedobrovoľného zmiznutia do § 420a Trestného zákona, ktorého osobitné ustanovenia ods. 2 majú toto znenie:

„Rovnaká trestná zodpovednosť a trest (ako pre trestný čin nedobrovoľného zmiznutia vymedzený v ods. 1) sa vzťahuje na nadriadeného, ktorý

a) vedel alebo mal informácie, ktoré naznačovali, že podriadení podliehajúci jeho právomoci spáchali alebo mali v úmysle spáchať trestný čin nedobrovoľného zmiznutia

b) mal faktickú zodpovednosť za činnosti a kontrolu nad činnosťami súvisiacimi s trestným činom nedobrovoľného zmiznutia

c) neurobil potrebné a vhodné opatrenia v rámci svojej právomoci na zabránenie alebo potlačenie trestného činu nedobrovoľného zmiznutia, alebo neoznámil takýto trestný čin príslušným orgánom na účely vyšetrovania alebo trestného stíhania tohto trestného činu.“

Ustanovenia § 420a Trestného zákona sa okrem toho môžu vykladať v spojení s inými všeobecnými ustanoveniami Trestného zákona – konkrétne s § 13 Trestného zákona o príprave na zločin, ktorá zahŕňa organizovanie zločinu, zadovážovanie alebo prispôsobovanie prostriedkov alebo nástrojov na jeho spáchanie, spolčenie, zhluknutie, návod, objednávanie alebo pomoc či iné úmyselné vytváranie podmienok na jeho spáchanie. Nasledujúci § 14 Trestného zákona sa vzťahuje na pokus trestného činu – ako konanie, ktoré bezprostredne smeruje k dokonaniu trestného činu, ktorého sa páchatel dopustil v úmysle spáchať trestný čin, ak nedošlo k dokonaniu trestného činu. Pokus trestného činu je trestný podľa trestnej sadzby ustanovenej za dokonaný trestný čin.

Trestná zodpovednosť nadriadených, ktorí vedeli o trestnom čine nedobrovoľného zmiznutia, alebo neurobili opatrenia na jeho zabránenie alebo potlačenie podľa ustanovení čl. 6 ods. 1 písm. b) dohovoru, sa zhoduje prinajmenšom s osobným rozmerom spáchania trestného činu v odvodenom postavení voči páchatel'ovi – t. j. v postavení spolupáchatel'a alebo účastníka podľa § 20 a 21 Trestného zákona, kde sa spolupáchatel'ovi pripisuje rovnaká trestná zodpovednosť, aká by bola pripísaná jedinej osobe, ktorá by spáchala ten istý trestný čin, a podrobnejšie sú kvalifikované rôzne formy spolupáchatel'stva – od organizovania cez

navádzanie a požiadanie iného, aby spáchal trestný čin, po poskytnutie pomoci na spáchanie trestného činu.

Požiadavky uvedené v čl. 6 ods. 2 dohovoru boli zapracované do špecifických ustanovení § 28 ods. 2 a 3 Trestného zákona – ktoré vylučujú podmienku výkonu práv alebo plnenia povinností spojených s plnením pracovných alebo iných úloh a jasne ustanovujú, že uvedený článok sa nepoužije, ak trestný čin genocídiá, trestný čin neľudskosti alebo bezprávia a akýkoľvek trestný čin, ktorý môže byť kvalifikovaný ako trestný čin proti ľudskosti, vrátane nedobrovoľného zmiznutia, bol spáchaný splnením nariadenia, príkazu, rozkazu alebo pokynu orgánu výkonnej moci alebo nadriadeného.

Článok 7 – Tresty

Napriek relatívne abstraktnej povahe trestného činu nedobrovoľného zmiznutia súvisiacej s tým, že zaň dosiaľ nebol nikto odsúdený, trestný systém Slovenskej republiky v plnej miere odráža a zohľadňuje mimoriadnu závažnosť a nebezpečnosť tohto činu. Základnú trestnú sadzbu priamo určenú pre tento trestný čin podľa § 420a Trestného zákona predstavuje trest odňatia slobody v trvaní sedem až dvanásť rokov. V prípadoch spojených s premiestnením detí sa minimálna trestná sadzba zvyšuje na desať rokov odňatia slobody s možnosťou odňatia slobody až na pätnásť rokov. V prípade, ak následkom trestného činu nedobrovoľného zmiznutia je spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví alebo smrti, trestná sadzba sa môže ďalej zvýšiť na dvadsať rokov odňatia slobody.

Slovenská republika, ako členský štát Európskej únie a Rady Európy a jeden z prvých signatárov protokolov č. 6 a 13 k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd týkajúcich sa zrušenia trestu smrti za každých okolností, trest smrti nevykonáva. K definitívnemu zrušeniu trestu smrti došlo ešte počas bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky v máji 1990 reformou trestného práva. Následne trest smrti zakázala aj Listina základných práv a slobôd, ktorá bola súčasťou ústavného poriadku federatívnej republiky a je súčasťou ústavných poriadkov následníckych štátov Českej republiky aj Slovenskej republiky. Slovenská republika od svojho vzniku zakázala trest smrti tiež v čl. 15 ústavy.

Na druhej strane, popri základných trestných sadzbách za trestný čin nedobrovoľného zmiznutia podľa § 420a Trestného zákona sú súčasťou slovenského trestného práva aj poľahčujúce a priťažujúce okolnosti ponechané na voľnú úvahu signatárskych strán dohovoru, ktoré sú hmotnoprávne upravené v § 36 a 37 Trestného zákona.

Poľahčujúce okolnosti, ktoré umožňuje zohľadniť čl. 7 ods. 2 písm. a) dohovoru, najmä s cieľom priviezt' zmiznutú osobu živú alebo s prihliadnutím na prínos páchatel'a k objasneniu tohto trestného činu, možno ľahko vysledovať v § 36 písm. k) až o) Trestného zákona. Tieto ustanovenia umožňujú uložiť miernejší trest v prípade, ak páchatel' sa pričínil o odstránenie škodlivých následkov trestného činu alebo dobrovoľne nahradil spôsobenú škodu, priznal sa k spáchaniu trestného činu a trestný čin úprimne oľutoval, sám oznámil trestný čin príslušným orgánom, napomáhal pri objasňovaní trestnej činnosti príslušným orgánom, alebo prispel k odhaleniu alebo usvedčeniu organizovanej skupiny, zločineckej skupiny alebo teroristickej skupiny.

Priťažujúce okolnosti, na ktoré treba prihliadať podľa čl. 7 ods. 2 písm. b) dohovoru, najmä ak majú za následok smrť zmiznutej osoby alebo sa týkajú spáchania trestného činu na zraniteľnej osobe, ako je tehotná žena, maloletá osoba alebo osoba so zdravotným postihnutím, sa môžu uplatniť prostredníctvom ustanovení § 37 písm. c) až l) Trestného zákona, podľa ktorých priťažujúcimi okolnosťami je to, že: páchatel' spáchal trestný čin preto, aby inému zmaril alebo sťažil uplatnenie jeho základných práv a slobôd, alebo preto, aby uľahčil alebo zakryl iný trestný čin, spáchal trestný čin za živeľnej pohromy alebo inej mimoriadnej udalosti vážne ohrozujúcej život alebo zdravie ľuďi, iné základné práva a slobody, ústavné zriadenie, majetok, verejný poriadok alebo mravnosť, zneužil svoje zamestnanie, povolanie, funkciu alebo postavenie na dosiahnutie neoprávnenej alebo neprímeranej výhody, spáchal trestný čin verejne alebo na mieste požívajúcom podľa všeobecne záväzného právneho predpisu osobitnú ochranu, najmä v dome alebo byte iného, spáchal viac trestných činov, spáchal trestný čin ako organizátor, alebo spáchal trestný čin v spojení s cudzou mocou alebo cudzím činiteľom.

Rozhodnutie o treste, jeho sadzbe a uložení je zložitý proces, ktorý podlieha nezávislej a odbornej sudcovskej úvahe. Ako ustanovujú § 38 ods. 3, 4 a 6 Trestného zákona, trestné sadzby možno znížiť alebo zvýšiť o jednu tretinu alebo o dve tretiny v závislosti od okolností konkrétneho prípadu.

Príslušný právny rámec, bližšie rozpracovaný v § 41 až 43 Trestného zákona týkajúcich sa úhrnného, súhrnného a ďalšieho trestu, ustanovuje súbor pravidiel a základných princípov, ktoré sa majú uplatňovať spravodlivým, flexibilným a dôsledným spôsobom. Majúc na zreteli tento prístup, ktorý je uplatniteľný aj na trestný čin nedobrovoľného zmiznutia, možno dospieť k záveru, že hlavné kritériá uvedené v čl. 7 dohovoru sú v slovenskom systéme trestného práva pevne prítomné a zohrávajú tak primeranú preventívnu aj represívnu úlohu a v prípade potreby – keby niekedy došlo k trestnému činu nedobrovoľného zmiznutia – sa môžu a majú riadne uplatňovať.

Článok 8 – Premlčanie

Inštitút premlčania trestného stíhania uvedený v § 87 a nasl. Trestného zákona predstavuje primeranú lehotu stanovenú podľa závažnosti a spoločenskej nebezpečnosti trestného činu nedobrovoľného zmiznutia a napĺňa kritériá čl. 8 ods. 1 písm. a) a čl. 8 ods. 1 písm. b) dohovoru prostredníctvom právnej záruky o neuplatňovaní akejkoľvek premlčacej lehoty a prostredníctvom záruky, že trestné stíhanie a výkon trestu pri tomto trestnom čine nikdy nepodlieha premlčacej lehote. Páchateľov je teda možné postaviť pred súd, podrobiť vyšetrovaniu, odsúdiť a podrobiť výkonu trestu bez ohľadu na dobu, ktorá uplynula od spáchania trestného činu.

Konkrétnejšie, trestnosť činu zaniká uplynutím premlčacej doby, ktorá je tridsať rokov v prípade zločinu, za ktorý Trestný zákon dovoľuje uložiť trest odňatia slobody na doživotie, dvadsať rokov v prípade zločinu, za ktorý možno uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej desať rokov, desať rokov v prípade ostatných zločinov, päť rokov v prípade prečinu, za ktorý možno uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej tri roky, a tri roky v prípade ostatných prečinov.

Do premlčacej doby sa však nezapočítava doba, počas ktorej nemohol byť páchateľ postavený pred súd pre zákonnú prekážku, doba, počas ktorej sa páchateľ zdržiaval v cudzine s úmyslom vyhnúť sa trestnému stíhaniu, skúšobná doba podmieneného zastavenia trestného stíhania, doba, na ktorú bolo dočasne odložené vznesenie obvinenia, alebo doba, na ktorú bolo prerušené trestné stíhanie.

Premlčanie trestného stíhania sa prerušuje vznesením obvinenia pre trestný čin, o ktorého premlčanie ide, ako aj po ňom nasledujúcimi úkonmi orgánu činného v trestnom konaní, sudcu pre prípravné konanie alebo súdu smerujúcimi k trestnému stíhaniu páchatel'a, alebo ak páchatel' spáchal v premlčacej dobe úmyselný trestný čin. Prerúšením premlčania sa začína nová premlčacia doba.

Podľa § 88 Trestného zákona uplynutím premlčacej doby nezaniká trestnosť trestných činov uvedených v dvanástej hlave Trestného zákona, vrátane trestného činu nedobrovoľného zmiznutia.

Pokiaľ ide o premlčanie týkajúce sa výkonu trestov uložených za trestné činy uvedené v dvanástej hlave Trestného zákona, žiadna premlčacia doba sa na ne analogicky s predchádzajúcim odsekom nevzťahuje. To znamená, že trestný čin nedobrovoľného zmiznutia, rovnako ako trestné činy ohrozovania mieru, terorizmu, genocídy, mučenia a iného neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania, trestný čin bezprávia a neľudskosti, je podľa § 88 a 91 Trestného zákona nepremľateľný bez ohľadu na okolnosti.

Absolútny zákaz akejkoľvek podmienenosti a kontextualizácie v tomto ohľade odráža závažnosť a mimoriadnu nebezpečnosť tohto typu trestného činu a uspokojuje spoločenskú potrebu zabrániť mu a reagovať naň nepodmienečnými a najprísnejšími opatreniami.

Okrem toho je Slovenská republika od roku 1993 signatárskym štátom Dohovoru o nepremľateľnosti vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti prijatého v New Yorku v roku 1968, ktorý poskytuje ďalšie záruky trestnosti trestného činu nedobrovoľného zmiznutia bez ohľadu na okolnosti.

Z toho možno odvodiť, že právo obetí nedobrovoľného zmiznutia na účinný právny prostriedok nápravy uvedené v čl. 8 ods. 2 dohovoru je taktiež zaručené bez premlčacej doby prostredníctvom ustanovení nedávno prijatého zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o obetiach“), najmä jeho § 15. Tento komplexný zákon týkajúci sa práv, finančných a iných náhrad obetí je transpozíciou smernice Rady 2004/80 o odškodňovaní obetí trestných činov a smernice

Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov.

Článok 9 – Pôsobnosť

V súlade s čl. 9 ods. 1 dohovoru, § 3 až 6 Trestného zákona zaručujú dostatočnú osobnú, územnú a univerzálnu pôsobnosť a zakladajú právomoc potrebnú na vyšetrovanie, trestné stíhanie a trestanie trestného činu nedobrovoľného zmiznutia.

Trestnej legislatíve Slovenskej republiky podlieha každý, kto spácha trestný čin na území Slovenskej republiky, alebo mimo územia Slovenskej republiky na palube lode plávajúcej pod štátnou vlajkou Slovenskej republiky alebo na palube lietadla zapísaného v registri lietadiel Slovenskej republiky. Územná pôsobnosť Trestného zákona ustanovená v jeho § 3 znamená, že trestný čin sa považuje za spáchaný na území Slovenskej republiky, aj keď sa páchatel dopustil konania aspoň sčasti na jej území, ak porušenie alebo ohrozenie záujmu chráneného Trestným zákonom nastalo alebo malo nastať celkom alebo sčasti mimo jej územia, alebo keď sa dopustil konania mimo územia Slovenskej republiky, ak porušenie alebo ohrozenie záujmu chráneného podľa Trestného zákona malo nastať alebo ak taký následok mal nastať aspoň sčasti na jej území.

Osobná pôsobnosť podľa § 4 Trestného zákona ustanovuje trestnú zodpovednosť za čin, ktorý mimo územia Slovenskej republiky spáchal občan Slovenskej republiky alebo cudzinec, ktorý má na území Slovenskej republiky trvalý pobyt.

Slovenský Trestný zákon upravuje aj určenie trestnosti obzvlášť závažného trestného činu alebo zločinu, ak bol čin spáchaný mimo územia Slovenskej republiky proti občanovi Slovenskej republiky a ak je čin trestný podľa právneho poriadku miesta, kde bol spáchaný, alebo ak miesto činu nepodlieha žiadnej trestnej právomoci.

Konkrétny zoznam trestných činov zakladajúcich trestnú zodpovednosť podľa slovenského Trestného zákona aj vtedy, ak taký trestný čin spáchal mimo územia Slovenskej republiky cudzinec, ktorý nemá na území Slovenskej republiky trvalý pobyt, legislatívne vymedzený v § 5a Trestného zákona a predstavujúci základ pre univerzálnu pôsobnosť, zahŕňa tieto trestné

činy: nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi (§ 171 a 172 Trestného zákona), falšovanie, pozmeňovanie a neoprávnená výroba peňazí a cenných papierov (§ 270 Trestného zákona), uvádzanie falšovaných, pozmenených a neoprávnenne vyrobených peňazí a cenných papierov (§ 271 Trestného zákona), výroba a držba falšovateľského náčinia (§ 272 Trestného zákona), falšovanie, pozmeňovanie a nedovolená výroba kolkových známok, poštových cenín, nálepiek a poštových pečiatok (§ 274 Trestného zákona), falšovanie a pozmeňovanie kontrolných technických opatrení na označenie tovaru (§ 275 Trestného zákona), založenie, zosnovanie a podporovanie teroristickej skupiny (§ 297 Trestného zákona), nedovolená výroba a držanie jadrových materiálov, rádioaktívnych látok, vysoko rizikových chemických látok a vysoko rizikových biologických agensov a toxínov (§ 298 a 299 Trestného zákona), úklady proti Slovenskej republike (§ 312 Trestného zákona), teror (§ 313 a 314 Trestného zákona), záškodníctvo (§ 315 a 316 Trestného zákona), sabotáž (§ 317 Trestného zákona), vyzvedačstvo (§ 318 Trestného zákona), útok na orgán verejnej moci (§ 321 Trestného zákona), útok na verejného činiteľa (§ 323 Trestného zákona), falšovanie a pozmeňovanie verejnej listiny, úradnej pečate, úradnej uzávery, úradného znaku a úradnej značky (§ 352 Trestného zákona), ohrozenie dôvernej skutočnosti a vyhradenej skutočnosti (§ 353 Trestného zákona), prevádzačstvo (§ 355 Trestného zákona), ohrozenie mieru (§ 417 Trestného zákona), genocídium (§ 418 Trestného zákona), terorizmus a niektoré formy účasti na terorizme (§ 419 Trestného zákona), neľudskosť (§ 425 Trestného zákona), používanie zakázaného bojového prostriedku a nedovolené vedenie boja (§ 426 Trestného zákona), plienenie v priestore vojnových operácií (§ 427 Trestného zákona), zneužívanie medzinárodne uznávaných označení a štátnych znakov (§ 428 Trestného zákona), vojnová krutosť (§ 431 Trestného zákona), perzekúcia obyvateľstva (§ 432 Trestného zákona) a vojnové bezprávie (§ 433 Trestného zákona).

V § 6 Trestného zákona je ustanovená trestná zodpovednosť za čin spáchaný mimo územia Slovenskej republiky cudzincom, ktorý nemá na území Slovenskej republiky trvalý pobyt, aj vtedy, ak čin je trestný aj podľa zákona účinného na území, kde bol spáchaný, páchatel' bol zadržaný alebo zatknutý na území Slovenskej republiky a nebol vydaný na trestné stíhanie cudziemu štátu. Páchatel'ovi však nemožno uložiť trest prísnejší, než ustanovuje zákon štátu, na ktorého území bol trestný čin spáchaný.

Trestná zodpovednosť na základe medzinárodných zmlúv alebo iných medzinárodných nástrojov právne upravená v § 7 Trestného zákona je zaručená, keď to predpisuje medzinárodná zmluva, ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ktorou je Slovenská republika viazaná. Na druhej strane ustanovenia § 3 až 6 Trestného zákona sa nepoužijú, ak to nepripúšťa medzinárodná zmluva, ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ktorou je Slovenská republika viazaná.

Právomoc pre konanie o trestnom čine nedobrovoľného zmiznutia môžu zakladať aj medzinárodné zmluvy. Ak medzinárodná zmluva neexistuje, povinnosti ustanovené v čl. 9 ods. 2 dohovoru sa môžu vykonávať prostredníctvom medzinárodnej právnej pomoci a spolupráce v súlade s piatou časťou Trestného poriadku (§ 477 a nasl.) na báze reciprocity. Medzinárodná právna pomoc sa vzťahuje na vydávanie obžalovaných a odsúdených, odovzdanie trestného stíhania do cudziny a výkon cudzích rozhodnutí v trestných veciach, ako aj na iné formy medzinárodnej právnej pomoci, ako je doručovanie právnych dokumentov, písomností a iných vecí v súvislosti s trestným konaním v dožadujúcom štáte, výmenu informácií, vypočúvanie obžalovaného, svedka alebo znalca, spoločné vyšetrovanie, dočasné odovzdanie osoby pozbavenej slobody na účely predloženia dôkazov ako svedok, poskytnutie údajov z registra trestov a údajov o odsúdeniach a na iné procesné úkony.

Podľa § 480 Trestného poriadku Slovenskej republiky sa postupy uvedené v piatej časti vzťahujú aj na žiadosti a spoluprácu s medzinárodnými súdmi. V apríli 2002 Slovenská republika ratifikovala Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu, ktorý pre ňu nadobudol platnosť 1. júla 2002, čo vyplýva z oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky uverejneného pod č. 333/2002 Z. z.

V tomto kontexte majú slovenské súdy právomoc konať vo všetkých prípadoch vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti vrátane nedobrovoľného zmiznutia, ak boli tieto trestné činy spáchané na území Slovenskej republiky, alebo ak páchatelom alebo obeťou bol občan Slovenskej republiky. Slovenský súd má právomoc konať aj v iných prípadoch bez ohľadu na územnú alebo osobnú príslušnosť, ak bol páchatel' zatknutý v Slovenskej republike alebo bol do Slovenskej republiky vydaný pod podmienkou, že sa proti nemu nevedie trestné konanie pred Medzinárodným trestným súdom alebo súdom iného štátu.

Z vecného hľadiska je vzhľadom na závažnosť a nebezpečnosť trestného činu nedobrovoľného zmiznutia vhodné spomenúť, že podľa § 14 písm. d), j) a k) Trestného zákona je vnútroštátna právomoc konať o trestných činoch zneužitia právomoci verejného činiteľa, trestnom čine založenia, zosnovania a podpory zločineckej alebo teroristickej skupiny a o obzvlášť závažných trestných činoch spáchaných zločineckou skupinou alebo teroristickou skupinou zverená pomerne nedávno založenému Špecializovanému trestnému súdu.

Z dôvodu zásady komplementárnosti sa trestné konanie nebude viesť v Slovenskej republike iba vtedy, ak už prebieha konanie pred Medzinárodným trestným súdom. V takom prípade Slovenská republika uznáva právomoc Medzinárodného trestného súdu v súlade s Rímskym štatútom, ktorý zároveň výslovne vylučuje možnosť dovolávať sa imunity podľa vnútroštátneho alebo medzinárodného práva.

To znamená, že všeobecná zásada medzinárodného trestného práva *aut dedere aut iudicare*, ktorá ustanovuje povinnosť štátu vydávať alebo stíhať a súdiť páchatel'a medzinárodne uznaného trestného činu uvedeného aj v tomto dohovore, je dodržaná.

Navyše, Európsky dohovor o vydávaní a Rámcové rozhodnutie Rady 2002/584/SVV z 19. júna 2002 o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi spolu s viacerými dvojstrannými dohodami so susednými a inými štátmi posilňujú založenie primeranej osobnej a územnej pôsobnosti aj vo vzťahu k trestnému činu nedobrovoľného zmiznutia.

Článok 10 – Zadržanie

Ako už bolo uvedené vo vzťahu k čl. 9 dohovoru, slovenské orgány konajú vo všetkých prípadoch, keď bol trestný čin nedobrovoľného zmiznutia spáchaný na území Slovenskej republiky alebo ho spáchal občan Slovenskej republiky. V prípadoch, keď Slovenská republika nemôže vykonávať svoju právomoc, slovenské orgány budú konať na žiadosť iného štátu alebo medzinárodne uznávaných orgánov trestného práva, ako je Medzinárodný trestný súd.

Na zabezpečenie prítomnosti podozrivého, obžalovaného alebo odsúdeného na konaní, v pred súdnom vyšetrovaní, na pojednávaní o prípade pred súdom a pri výkone trestu, alebo na zabránenie páchaniu ďalšej trestnej činnosti, sa nariaďujú predbežné opatrenia ako je zatknutie, ochranný dohľad, domáce väzenie, povinnosť žiť oddelene od poškodeného, kaucia, zabavenie dokumentov, povinnosť pravidelne sa hlásiť na polícii alebo písomný sľub neopustiť miesto bydliska. To by sa určite týkalo kohokoľvek, kto je podozrivý zo spáchania obzvlášť závažného trestného činu podľa dvanástej hlavy slovenského Trestného zákona, vrátane trestného činu nedobrovoľného zmiznutia (§ 420a Trestného zákona).

Dôvody a postupy vzatia do väzby alebo dočasného zadržania sú uvedené v štvrtej hlave, § 71 až 76 Trestného poriadku. Obvinený môže byť vo všeobecnosti zadržavaný len vtedy, ak doteraz zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný, má znaky trestného činu, sú dôvody na podozrenie, že tento skutok spáchal obvinený a z jeho konania alebo ďalších konkrétnych skutočností vyplýva dôvodná obava, že podozrivý ujde alebo sa bude skrývať, aby sa tak vyhol trestnému stíhaniu alebo trestu, najmä ak nemožno ihneď zistiť jeho totožnosť alebo nemá stále bydlisko, že sa pokúsi ovplyvňovať svedkov, znalcov, spoluobvinených alebo inak mariť objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie, alebo že bude pokračovať v trestnej činnosti, dokoná trestný čin, o ktorý sa pokúsil, alebo vykoná trestný čin, ktorý pripravoval alebo ktorým hrozil.

Dôvody na zadržanie zahŕňajú aj žiadosť o vydanie osoby do cudziny alebo jej odovzdanie Medzinárodnému trestnému súdu alebo odovzdanie na základe európskeho zatýkacieho rozkazu, žiadosť cudzieho štátu o dočasné zadržanie hľadanej osoby do doručenia žiadosti o jej vydanie alebo európskeho zatýkacieho rozkazu a žiadosť cudzieho štátu o zadržanie odsúdenej osoby do rozhodnutia o uznaní rozhodnutia súdu cudzieho štátu a výkone trestu. Zadržanie však možno nariadiť iba v prípadoch, keď cieľ nemožno dosiahnuť pomocou menej prísnych preventívnych opatrení.

Základné práva osoby obvinenej alebo podozrivej z trestného činu sú zaručené predovšetkým v čl. 17 ústavy, podľa ktorého osobu možno zadržať len v prípadoch ustanovených zákonom. Zadržaná osoba musí byť ihneď oboznámená s dôvodmi zadržania, vypočutá a najneskôr do 48 hodín prepustená na slobodu alebo odovzdaná súdu. Sudca musí zadržanú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od obmedzenia jej osobnej

slobody vypočúť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu. Rovnaké pravidlá sa vzťahujú aj na obvineného, ktorého možno zatknúť iba na odôvodnený písomný príkaz sudcu. Zatknutá osoba musí byť do 24 hodín odovzdaná súdu. Sudca musí zatknutú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od zadržania vypočúť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu. Do väzby možno osobu vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu.

Ďalšie práva podozrivého sú zaručené v § 2 a ďalších ustanoveniach Trestného poriadku a zahŕňajú právo vedieť, z akého činu je podozrivý, právo na obhajcu od okamihu zadržania alebo prvého výsluchu, právo na prekladateľa alebo tlmočníka, právo vyrozumieť o zadržaní konzulárne orgány a aspoň jednu, zvyčajne blízku osobu, právo na potrebnú alebo naliehavú lekársku pomoc, právo byť informovaný o maximálnej dĺžke zadržiavania pred začatím súdneho konania, právo predkladať dôkazy alebo nevypovedať, právo podávať žiadosti a opravné prostriedky, predkladať dokumenty a predmety, ktoré sú dôležité pre vyšetrovanie, právo na informácie o predsúdnom vyšetrovaní, ako aj právo odvolať sa proti úkonom alebo rozhodnutiam v prípravnom konaní.

Podľa § 74 Trestného poriadku vyrozumenie o vzatí do väzby vydané súdom alebo sudcom v prípravnom konaní je bezodkladne doručené príbuznému obvineného alebo inej osobe, ktorú obvinený označí, a jeho obhajcovi; inú osobu, ktorú označí obvinený, možno vyrozumieť len vtedy, ak sa tým nezmarí účel väzby. O vzatí cudzinca do väzby súd a v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie vyrozumie tiež konzulárny úrad štátu, ktorého je cudzinec občanom alebo na ktorého území má trvalý pobyt, pokiaľ medzinárodná zmluva neustanovuje inak.

Podľa pravidiel medzinárodného práva verejného, ak je zadržaná alebo zatknutá osoba štátnym príslušníkom iného štátu, jej právo požiadať o konzulárnu pomoc je zaručené uzatvorenými konzulárnymi dohodami medzi Slovenskou republikou a konkrétnym štátom, ako aj podľa ustanovení Viedenského dohovoru o konzulárnych stykoch z roku 1963. Vo všeobecnosti sa predpokladá, že v prípadoch zadržania osoby, ktorá má štátnu príslušnosť iného štátu, je prokurátor alebo sudca v prípravnom konaní povinný informovať o tom Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky a diplomatickú misiu alebo konzulárny úrad jej štátu.

Okrem toho, ako už bolo spomenuté, § 74 ods. 1 Trestného poriadku – Upovedomenie o vzatí do väzby, prepustení z väzby alebo o úteku z väzby – ustanovuje, že slovenský súd a v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie je povinný vyrozumieť o väzbe cudzinca aj konzulárny úrad štátu, ktorého je cudzinec občanom alebo na ktorého území má trvalý pobyt, ak vyhlásená medzinárodná zmluva neustanovuje inak. Uplatnenie práva zadržovaných cudzích štátnych príslušníkov kontaktovať svoje príslušné konzulárne orgány ďalej zaručuje § 50 zákona č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby (ďalej len „zákon o výkone väzby“).

Podľa § 85 Trestného poriadku, ak je prítomný niektorý z dôvodov väzby uvedený v § 71 ods. 1 Trestného poriadku, vyšetrovateľ môže obvineného predbežne zadržať, aj keď proti nemu doteraz nebolo vznesené obvinenie. Na zadržanie je potrebný predchádzajúci súhlas prokurátora. Bez takého súhlasu možno zadržanie vykonať, len ak vec neznesie odklad a súhlas vopred nemožno dosiahnuť, najmä ak bola taká osoba pristihnutá pri trestnom čine alebo zastihnutá na úteku.

Osobnú slobodu osoby, ktorá bola pristihnutá pri trestnom čine alebo bezprostredne po ňom, môže obmedziť ktokoľvek, ak je to potrebné na zistenie jej totožnosti, zabránenie úteku, zabezpečenie dôkazov alebo na zabránenie ďalšiemu páchaniu trestnej činnosti. Taká osoba však musí byť bezodkladne odovzdaná útvaru Policajného zboru, útvaru Železničnej polície alebo útvaru Vojenskej polície (veliteľovi útvaru). Policajt, ktorý zaistenie vykonal alebo ktorému bola odovzdaná zaistená osoba podľa osobitného zákona alebo odovzdaná osoba pristihnutá pri trestnom čine podľa § 85 ods. 2 Trestného poriadku, bezodkladne oznámi vykonané zaistenie prokurátorovi a spíše o ňom zápisnicu, v ktorej označí miesto, čas zaistenia alebo prevzatia takej osoby a bližšie okolnosti zaistenia, ako aj jeho podstatné dôvody a uvedie osobné údaje zaistenej osoby. Rovnopis zápisnice doručí bezodkladne prokurátorovi, ktorý je povinný, ako už bolo vysvetlené, urobiť všetky potrebné a primerané kroky vo vzťahu k akémukoľvek trestnému činu, vrátane trestného činu nedobrovoľného zmiznutia.

Článok 11 – Povinnosť trestne stíhať a vydať

Povinnosť trestne stíhať všetky trestné činy, zabezpečiť riadne vyšetrovanie trestných činov a ich páchatel'ov spravodlivo podľa zákona potrestať s primeraným ohľadom na základné práva

a slobody, je ustanovená v prvej časti Trestného poriadku a podrobnejšie rozpracovaná na iných miestach tohto zákona ako aj v § 3 ods. 2 zákona o prokuratúre.

Kvázi-univerzálna a univerzálna právomoc, t. j. posudzovanie trestnosti činu spáchaného mimo územia Slovenskej republiky cudzincom, ktorý nemá trvalý pobyt v Slovenskej republike, je zakotvená v § 5a a 6 Trestného zákona; § 5a uvádza zoznam závažných trestných činov, ktorých trestnosť sa má určiť aj vtedy, ak bol takýto čin spáchaný mimo územia Slovenskej republiky cudzincom, ktorý nemá trvalé bydlisko na území Slovenskej republiky (vid'. časť správy k čl. 9 dohovoru).

Skutočnosť, že trestný čin nedobrovoľného zmiznutia nebol priamo zahrnutý do zoznamu, môže súvisieť s tým, že do slovenského Trestného zákona bol ako § 420a zavedený neskôr ako trestný čin mučenia alebo neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania (§ 420 Trestného zákona), po ktorom priamo nasleduje, ako aj s tým, že v slovenskom kontexte nebol vyšetrovaný, zaznamenaný alebo spáchaný žiadny trestný čin nedobrovoľného zmiznutia.

Odhliadnuc od toho, je v § 6 Trestného zákona ustanovená povinnosť posudzovať trestnosť činu spáchaného mimo územia Slovenskej republiky cudzincom, ktorý nemá na území Slovenskej republiky trvalý pobyt aj vtedy, ak čin je trestný aj podľa zákona účinného na území, kde bol spáchaný, páchateľ bol zadržaný alebo zatknutý na území Slovenskej republiky a súčasne nebol vydaný na trestné stíhanie cudziemu štátu. Zároveň páchateľovi nemožno uložiť trest prísnejší, než ustanovuje zákon štátu, na ktorého území bol trestný čin spáchaný.

Predpísaný dôkazný štandard pre trestné stíhanie a odsúdenie sa má dodržať bez ohľadu na osobitosti prípadu alebo okolnosti, vrátane aktívneho uplatňovania právomoci slovenských orgánov podľa čl. 9 ods. 1 dohovoru alebo vydania alebo odovzdania obvineného alebo páchateľa inému štátu alebo medzinárodnému trestnému tribunálu podľa čl. 9 ods. 2 dohovoru. Podľa zásady rovnosti štátov v medzinárodných vzťahoch a ďalších zásad medzinárodného práva verejného, ako aj základnej zásady nediskriminácie, ktorá je jadrom medzinárodného práva v oblasti ľudských práv, dôkazný štandard nemôže byť menej prísny v závislosti od toho, o ktorý zmluvný štát ide, alebo ktoré medzinárodné fórum bolo zvolené na reálne vykonávanie spravodlivosti.

Rámcová úprava dôkazného štandardu v slovenskom trestnom práve je neoddeliteľnou súčasťou základných zásad trestného konania podľa § 2 ods. 10 až 12 Trestného poriadku. Tieto ustanovujú, že orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na rozhodnutie. Dôkazy obstarávajú z úradnej povinnosti. Právo obstarávať dôkazy majú aj strany. Orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie.

Súd môže vykonať aj dôkazy, ktoré strany nenavrhlí. Strany majú právo nimi navrhnutý dôkaz zabezpečiť. Orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia dôkazy získané zákonným spôsobom podľa svojho vnútorného presvedčenia založeného na starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivo i v ich súhrne nezávisle od toho, či ich obstaral súd, orgány činné v trestnom konaní alebo niektorá zo strán konania.

Rovnosť pred zákonom a právo na spravodlivý súdny proces bez ohľadu na štátne občianstvo, národnosť, bydlisko alebo iné postavenie sú zaručené najmä v siedmej hlave ústavy. Právo na súdnu a inú právnu ochranu zakotvené v čl. 46 ústavy znamená, že každý sa môže domáhať svojho práva na nezávislom a nestrannom súde, kto tvrdí, že bol na svojich právach ukrátený rozhodnutím orgánu verejnej správy, môže sa obrátiť na súd, aby preskúmal zákonnosť takéhoto rozhodnutia, a každý má právo na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím súdu, iného štátneho orgánu či orgánu verejnej správy alebo nesprávnym úradným postupom.

Každý má právo odoprieť výpoveď, ak by ňou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo blízkej osobe; každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom. Všetci účastníci sú si v konaní rovní a kto vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa vedie trestné, správne alebo iné konanie, má právo na tlmočníka (čl. 47 ústavy).

Podľa čl. 48 ústavy nikoho nemožno odňať jeho zákonnému sudcovi; príslušnosť súdu ustanoví zákon. Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných

prieťahov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom. Verejnosť možno vylúčiť len v prípadoch ustanovených zákonom.

Len zákon ustanoví, ktoré konanie je trestným činom a aký trest, prípadne iné ujmy na právach alebo majetku možno uložiť za jeho spáchanie (čl. 49 ústavy).

Len súd rozhoduje o vine a treste za trestné činy a každý, proti komu sa vedie trestné konanie, považuje sa za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu. Obvinený má právo, aby mu bol poskytnutý čas a možnosť na prípravu obhajoby a aby sa mohol obhajovať sám alebo prostredníctvom obhajcu. Obvinený má právo odoprieť výpoveď; tohto práva ho nemožno pozbaviť nijakým spôsobom. Nikoho nemožno trestne stíhať za čin, za ktorý bol už právoplatne odsúdený alebo oslobodený spod obžaloby. Táto zásada nevyklučuje uplatnenie mimoriadnych opravných prostriedkov v súlade so zákonom. Trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný. Neskorší zákon sa použije, ak je to pre páchatel'a priaznivejšie (čl. 50 ústavy).

Uvedené ustanovenia, ktoré sú podrobnejšie rozpracované v osobitných zákonoch Slovenskej republiky, zaručujú, že každý, proti komu sa začne konanie o nedobrovoľnom zmiznutí v Slovenskej republike ako v signatárskom štáte dohovoru, má právo na spravodlivé súdne konanie a spravodlivé zaobchádzanie vo všetkých fázach konania.

Vzhľadom na základné zásady súdneho konania, ktoré zahŕňajú nezávislosť a nestrannosť sudcovského povolania, záväznosť a dostupnosť súdov, rovnosť strán, verejný charakter konania a vyhlásenia rozsudkov, povinnosť súdu rozhodovať vo veci, ktorá patrí do jeho právomoci v súlade so zákonom, objektívne a včas, právo osôb, ktoré majú na veci právny záujem, na prístup a nazretie do spisu atď., ktoré sú okrem iného uvedené v § 3 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, každý, vrátane osôb súdených za trestný čin nedobrovoľného zmiznutia, má právo na spravodlivý proces pred príslušným, nezávislým a nestranným súdom alebo tribunálom ustanoveným zákonom, ako to požaduje čl. 11 ods. 3 dohovoru.

Článok 12 – Účinné vyšetrowanie

Ako už bolo uvedené v súvislosti s čl. 11 dohovoru, povinnosť stíhať akékoľvek trestné činy a zabezpečiť riadne vyšetrenie trestných činov je jednou zo základných zásad trestného konania. Na základe tejto zásady legality a oficiality zakotvenej v § 2 ods. 5, § 2 ods. 6 a § 2 ods. 10 Trestného poriadku, štát zastupuje prokurátor. Ak zákon alebo medzinárodná zmluva vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom alebo rozhodnutie medzinárodnej organizácie, ktorým je Slovenská republika viazaná, neustanovuje inak, prokurátor je povinný stíhať všetky trestné činy, o ktorých sa dozvedel. Orgány činné v trestnom konaní a súdy konajú z úradnej povinnosti. Väzobné veci sú povinné vybavovať prednostne a urýchlene. Na obsah podaní zasahujúcich do plnenia tejto povinnosti orgány činné v trestnom konaní ani súd neprihliadajú.

Orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. Dôkazy obstarávajú z úradnej povinnosti. Právo obstarávať dôkazy majú aj strany. Orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie.

Uvedené záruky a postupy sa vzťahujú na všetky trestné činy, vrátane trestného činu nedobrovoľného zmiznutia, rešpektujúc záväzky štátu uvedené v čl. 12 dohovoru. To znamená, že každý, vrátane osôb, ktoré tvrdia, že proti určitej osobe bol spáchaný uvedený trestný čin, môže oznámiť spáchanie trestného činu ústne alebo písomne polícii alebo prokurátorovi. Ako už bolo uvedené, polícia aj prokuratúra má povinnosť konať z úradnej moci a prijímať potrebné opatrenia z vlastnej iniciatívy s cieľom riadne a účinne konať. Zahŕňa to okrem iného získavanie potrebných informácií, pátranie, odhalenie a zistenie totožnosti páchatel'ov, zabránenie ich úteku alebo skrývaniu sa a zaistenie miest, predmetov alebo stôp trestného činu. Ak je na podklade zistených skutočností po začatí trestného stíhania dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin spáchala určitá osoba, policajti bez meškania vydá uznesenie o vznesení obvinenia, ktoré ihneď oznámi obvinenému a doručí najneskôr do 48 hodín prokurátorovi.

Trestný poriadok vymedzuje okruh osôb, ktoré majú právo zúčastniť sa na vyšetrowaní trestných činov, a to najmä prostredníctvom predloženia relevantných dôkazov. Toto právo má v prvom rade obvinený, jeho obhajca, zákonný zástupca obvineného v prípadoch, keď

obvinený nemá plnú spôsobilosť na právne úkony z dôvodu veku alebo z iných vymedzených dôvodov, a osoba, ktorá bola poškodená, t. j. obeť trestného činu. Podľa § 213 Trestného poriadku majú obvinený a jeho obhajca právo osobne sa zúčastňovať na vyšetrovacích úkonoch.

Podľa § 340 až 344 Trestného zákona neoznámenie trestného činu, zasahovanie do nezávislosti súdu, pohrdanie súdom a marenie alebo bránenie spravodlivosti – ako je marenie alebo bránenie činnosti vyšetrovateľa, prokurátora, sudcu, advokáta, znalca, tlmočníka alebo iných osôb a orgánov pri výkone ich povinností v súvislosti s trestným vyšetrovaním alebo konaním – sú konkrétne trestné činy, na ktoré sa vzťahuje trestná zodpovednosť a tresty odňatia slobody na tri roky až osem rokov.

Na ochranu svedka v rámci trestného konania sa vzťahuje § 136 Trestného poriadku. Ak je dôvodná obava, že svedok alebo jemu blízka osoba sú pre uvedenie bydliska svedka ohrození, môže sa svedkovi povoliť, aby namiesto bydliska uviedol pracovisko alebo inú adresu, na ktorú sa mu môže doručiť predvolanie. Ak je dôvodná obava, že oznámením totožnosti, bydliska, prípadne miesta pobytu svedka je ohrozený jeho život, zdravie, telesná integrita, alebo ak také nebezpečenstvo hrozí jemu blízkej osobe, môže sa svedkovi povoliť, aby neuvádzal údaje o svojej osobe.

Pred výsluchom svedka, ktorého totožnosť má zostať utajená, vykoná orgán činný v trestnom konaní a súd v záujme ochrany svedka podľa potreby opatrenia, ako sú najmä zmena vzhľadu a hlasu svedka, prípadne vykoná jeho výsluch s využitím technických zariadení vrátane zariadení určených na prenos zvuku a obrazu. Súhlas na postup podľa § 136 ods. 1 a 2 Trestného poriadku dáva predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor.

Svedok nesmie byť vypočúvaný o okolnostiach, ktoré tvoria utajovanú skutočnosť, okrem prípadu, keď bol od tejto povinnosti príslušným orgánom oslobodený. Svedok nesmie byť vypočúvaný ani vtedy, ak by výpoveďou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe, svojmu príbuznému alebo inej blízkej osobe, ak by výpoveďou porušil spovedné tajomstvo alebo tajomstvo informácie, ktorá mu bola zverená pod podmienkou mlčanlivosti ako osobe poverenej pastoračnou starostlivosťou, alebo keby svojou výpoveďou porušil zákonom alebo medzinárodnou zmluvou uloženú alebo uznanú povinnosť mlčanlivosti okrem prípadu, ak by

bol od tejto povinnosti oslobodený príslušným orgánom alebo tým, v ktorého záujme má túto povinnosť.

Podľa § 135 Trestného poriadku, ak je ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako 15 rokov o veciach, ktorých oživovanie v pamäti by vzhľadom na jej vek mohlo nepriaznivo ovplyvňovať jej duševný a mravný vývoj, treba výsluch vykonávať obzvlášť ohľaduplne a po obsahovej stránke tak, aby sa výsluch v ďalšom konaní už nemusel opakovať, ak je to možné; k výsluchu sa môže pribrať výchovný špecialista alebo osoba odborne spôsobilá na vzdelávanie mladistvých, ktorá so zreteľom na predmet výsluchu a stupeň duševného vývoja vypočúvanej osoby prispeje k správne vedeniu výsluchu.

Ochrana svedkov je ďalej zaručená a upravená zákonom č. 256/1998 Z. z. o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý ustanovuje dôvody a postupy zabezpečujúce ochranu a pomoc pre rôzne typy svedkov, vrátane ohrozených svedkov a chránených svedkov, ako aj ich príbuzných a iných blízkych osôb, ktorým v súvislosti so svedeckou výpoveďou alebo poskytnutím dôkazu vzniká nebezpečenstvo ohrozenia života alebo zdravia zo strany páchatel'ov trestných činov, za ktoré hrozí páchatel'ovi trest odňatia slobody na doživotie, alebo zo strany organizovanej skupiny, zločineckej skupiny alebo teroristickej skupiny.

Koncom roka 2017 bol prijatý nový zákon o obetiach, v ktorom je venovaná osobitná pozornosť zraniteľným obetiam a zabráneniu opakovanej viktimizácii.

Článok 13 – Vydávanie

Slovenská republika je signatárom dvojstranných zmlúv so susednými aj inými štátmi, ako aj mnohostranných zmlúv týkajúcich sa vydávania, ako je Európsky dohovor o vydávaní (oznámenie MZV SR č. 549/1992 Zb.), s prvým a druhým dodatkovým protokolom (oznámenia MZV SR č. 10 a 11/1997 Z. z.), Európsky dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach (oznámenie MZV SR č. 550/1992 Zb.), vrátane dodatkového protokolu (oznámenie MZV SR č. 12/1997 Z. z.), a Dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie vypracovaný Radou v súlade s čl. 34 Zmluvy o

Európskej únii, s protokolom uzatvoreným 29. mája 2000 (oznámenie MZV SR č. 572/2006 Z. z.).

Rozhodnutia vo veci odovzdania osôb do zodpovedného členského štátu sa realizujú na základe nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 604/2016, z ktorého priamo vyplýva povinnosť pre štáty uplatňujúce uvedené nariadenie dodržiavať zásady zákazu vyhostenia alebo vrátenia („non-refoulement“), ak existujú závažné dôvody domnievať sa, že by osoba mohla byť v nebezpečenstve a že by bola vystavená mučeniu. V rozhodnutiach v rámci svojich kompetencií dublinské stredisko migračného úradu garantuje možnosť efektívneho podania správnej žaloby, ktorá nemá odkladný účinok ak súd nerozhodne inak.

Podmienky vydávania sú ustanovené v piatej časti, druhej hlave, § 489 a nasl. Trestného poriadku, podľa ktorých orgánom, ktorý môže požiadať o vydanie, je ministerstvo spravodlivosti. Ak sa obvinený zdržiava v cudzine a ak je potrebné ho vyžiadať, vydá proti nemu predseda senátu príslušného súdu zatýkací rozkaz – známy ako „medzinárodný zatýkací rozkaz“. V prípravnom konaní vydá sudca pre prípravné konanie medzinárodný zatýkací rozkaz na návrh prokurátora. Medzinárodný zatýkací rozkaz má na území Slovenskej republiky rovnaké účinky ako príkaz na zatknutie. Ak ministerstvo spravodlivosti upustí od vyžiadania, pretože vydanie z cudziny nemožno očakávať, informuje o tejto skutočnosti súd, ktorý vydal zatýkací rozkaz.

Vydanie osoby do cudziny je prípustné, ak skutok, pre ktorý sa vydanie žiada, je podľa právneho poriadku Slovenskej republiky trestným činom a horná hranica trestu odňatia slobody, ktorý sa môže uložiť za tento trestný čin podľa uvedeného zákona, je najmenej jeden rok. Vydanie osoby do cudziny na výkon trestu odňatia slobody je prípustné, ak uložený trest, ktorý má byť vykonaný, alebo jeho zvyšok, je najmenej štyri mesiace. Viaceré tresty alebo nevykonané zvyšky viacerých trestov sa spočítavajú.

Podľa § 501 písm. e) Trestného poriadku je vydanie neprípustné, ak trestný čin, pre ktorý sa vydanie žiada, má výlučne politický alebo vojenský charakter. Vydanie je preto neprípustné pre politický trestný čin, trestný čin s ním súvisiaci alebo vojenský trestný čin v zmysle Európskeho dohovoru o vydávaní. To sa však nevzťahuje na trestné činy genocídy, zločiny proti ľudskosti, vojnové zločiny a terorizmus, a určite by sa to nevzťahovalo na trestný čin nedobrovoľného zmiznutia, ktorý sa v žiadnom prípade nepovažuje za politický trestný čin.

Napriek nedostatku praktických skúseností s trestným činom nedobrovoľného zmiznutia vzhľadom na to, že v Slovenskej republike nebol zaznamenaný, dohovor by sa mohol považovať za potrebný právny základ pre extradíciu, pretože dostatočne podrobne uvádza všetky požiadavky na extradíciu – od nepolitickej povahy trestného činu nedobrovoľného zmiznutia cez navzájom alebo mnohostranne uznanú závažnosť a trestnosť tohto trestného činu, vrátane dĺžky trestu, potrebných právnych záruk základných práv ako sú právo na spravodlivý proces, zásada nediskriminácie, rovnosť pred zákonom, ochrana obetí, zásada non-refoulement atď.

Vo vnútroštátnom rámci je podľa § 501 písm. b) Trestného poriadku neprípustné vydanie osoby do cudziny, ak ide o osobu, ktorá požiadala v Slovenskej republike o udelenie azylu, alebo jej bol udelený azyl alebo poskytnutá doplnková ochrana, v rozsahu ochrany poskytnutej takej osobe osobitným predpisom alebo medzinárodnou zmluvou, to neplatí, ak ide o osobu, ktorá požiadala v Slovenskej republike o udelenie azylu opakovane a o jej žiadosti o udelenie azylu už bolo právoplatne rozhodnuté. Podľa § 510 ods. 1 Trestného poriadku vydanie osoby do cudziny povoľuje minister spravodlivosti. Minister spravodlivosti vydanie nepovoľí, ak krajský súd alebo najvyšší súd rozhodol, že vydanie nie je prípustné. Aj v prípade, ak súd vyslovil, že vydanie osoby do cudziny je prípustné, môže minister spravodlivosti podľa § 510 ods. 2 Trestného poriadku rozhodnúť, že vydanie vyžiadanej osoby nepovoľí, ak je dôvodná obava, že vyžiadaná osoba by v dožadujúcom štáte bola vystavená prenasledovaniu z dôvodu jej pôvodu, rasy, náboženstva, príslušnosti k určitej národnostnej alebo inej skupine, jej štátneho občianstva alebo pre jej politické názory, alebo že by sa z týchto dôvodov zhoršilo jej postavenie v trestnom konaní alebo pri výkone trestu odňatia slobody.

Článok 14 – Medzinárodná právna pomoc

Poskytovanie medzinárodnej právnej pomoci v trestných veciach upravujú dvojstranné a mnohostranné zmluvy ako aj osobitná piata hlava Trestného poriadku venovaná medzinárodnej právnej pomoci a medzinárodnej spolupráci v trestných veciach.

Okrem toho, že Slovenská republika je zmluvnou stranou viacerých dvojstranných dohôd o vzájomnej právnej pomoci, vzťahujú sa naň aj hlavné mnohostranné dohody vrátane Európskeho dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach a jeho dodatkových protokolov a Európskeho dohovoru o odovzdávaní konania v trestných veciach z roku 1972, a vzhľadom na členstvo Slovenskej republiky v Európskej únii aj Dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie z 29. mája 2000 a jeho dodatkový protokol.

Napriek tomu, že v súvislosti s trestným činom nedobrovoľného zmiznutia nebola podpísaná žiadna konkrétna zmluva procesnej povahy, opísaný existujúci rámec ustanovuje všetky potrebné opatrenia a medzinárodnoprávne postupy na zabezpečenie účinnej implementácie a praktického vykonávania ustanovení dohovoru nielen v Slovenskej republike, ale aj v rámci oveľa širšieho spoločenstva štátov, ktoré chcú zamedziť a eliminovať trestný čin nedobrovoľného zmiznutia. Zabezpečuje sa to okrem iného uprednostňovaním účinného a regulárneho dodržiavania vnútroštátnych aj medzinárodných záväzkov vrátane prevencie, vyšetrovania a trestania trestného činu nedobrovoľného zmiznutia, kdekoľvek bol spáchaný, pred prísne formalistickým prístupom, ktorý by mohol obmedzovať vykonávanie spravodlivosti. Konkrétne to znamená, že hoci Slovenská republika dodržiava medzinárodné zmluvy, medzinárodnú právnu pomoc v trestných veciach striktne nepodmieňuje existenciou dvojstrannej alebo vzájomne záväznej mnohostrannej zmluvy.

Pokiaľ ide o vnútroštátne právo, v § 531 a nasl. piatej hlavy Trestného poriadku sa pod právnu pomocou vo všeobecnosti rozumejú úkony, ktoré sú po začatí trestného konania v Slovenskej republike vykonávané v cudzine na základe dožiadania slovenských orgánov, alebo úkony vykonávané na území Slovenskej republiky na základe dožiadania cudzích orgánov, najmä doručovanie písomností, výsluch osôb a vykonávanie ďalších dôkazov.

Dožiadania slovenských orgánov prípravného konania o právnu pomoc sa do cudziny zasielajú prostredníctvom Generálnej prokuratúry SR. Dožiadania slovenských súdov o právnu pomoc sa do cudziny zasielajú prostredníctvom ministerstva spravodlivosti. Diplomatická cesta tým nie je vylúčená. Ak to umožňuje medzinárodná zmluva, môžu slovenské orgány zasielať svoje dožiadania do cudziny aj iným spôsobom. Policajt môže dožiadanie zaslať do cudziny vždy len prostredníctvom prokurátora.

Dožiadanie musí okrem presného vymedzenia požadovaného úkonu právnej pomoci obsahovať opis skutkových okolností činu, ktorého sa dožiadanie týka, právnu kvalifikáciu s uvedením doslovného znenia zákonných ustanovení, údaje o obvinenej osobe, prípadne poškodenom alebo svedkovi, ak sa žiada ich vypočutie, a ďalšie údaje potrebné na riadne poskytnutie požadovanej právnej pomoci.

Ak je na úkone potrebná prítomnosť osoby, ktorá sa zdržiava v cudzine, predvolanie sa jej musí doručiť formou dožiadania.

Podľa § 537 Trestného poriadku vykonávajú slovenské orgány právnu pomoc požadovanú cudzími orgánmi spôsobom upraveným v Trestnom poriadku alebo v medzinárodnej zmluve. Ak sa poskytuje právna pomoc podľa medzinárodnej zmluvy postupom, ktorý nie je upravený v Trestnom poriadku, rozhodne príslušný prokurátor, akým spôsobom sa právna pomoc vykoná.

Dožiadania cudzieho orgánu o právnu pomoc sa zasielajú ministerstvu spravodlivosti. Na vybavenie dožiadania cudzieho orgánu o právnu pomoc je príslušná okresná prokuratúra, v ktorej obvode sa požadovaný úkon právnej pomoci má vykonať. Ak je daná miestna príslušnosť viacerých prokuratúr, zašle ministerstvo spravodlivosti dožiadanie Generálnej prokuratúre SR na rozhodnutie, ktorá prokuratúra zabezpečí jeho vybavenie.

Formy medzinárodnej právnej pomoci teda zahŕňajú vydávanie obvinených a obžalovaných, doručovanie dokumentov, vykonanie osobitných procesných úkonov ako je napríklad výsluch obžalovaného, svedka alebo znalca pod prísahou, prešetrovanie na mieste, obhliadka miesta a osobná prehliadka, zaistenie vecí, majetku a odovzdanie vecí, poskytovanie väzenských záznamov a informácií z registra trestov, vytvorenie spoločných vyšetrovacích tímov, dočasné prevzatie zadržanej osoby z cudziny na vykonanie procesných úkonov a/alebo dočasné odovzdanie zadržanej osoby do cudziny, cezhraničné sledovanie a prenasledovanie atď. Väčšina dožiadaní týkajúcich sa vyššie uvedených vecí sa predkladá Generálnej prokuratúre, zatiaľ čo napríklad právomoc povoliť prevoz osoby cez územie Slovenskej republiky na účely trestného stíhania alebo výkonu trestu odňatia slobody na základe žiadosti cudzieho orgánu je zverená ministrovi spravodlivosti.

Článok 15 – Medzinárodná spolupráca

Dvojstranná a mnohostranná vzájomná právna pomoc v súvislosti s trestným činom nedobrovoľného zmiznutia, ktorej cieľom je pomôcť obetiam a poskytnúť pomoc pri pátraní, lokalizácii a oslobodení zmiznutých osôb a prejavíť úctu v prípade ich úmrtia, je analogická s medzinárodnou právnou pomocou zameranou na vyšetrovanie samotného trestného činu opísanou v čl. 14 dohovoru.

Z hľadiska mnohostrannej spolupráce, vrátane spolupráce pri pátraní po zmiznutých osobách, sa prichádzajúce alebo odchádzajúce dožiadania môžu odovzdávať prostredníctvom Medzinárodnej organizácie kriminálnej polície (INTERPOL), a pokiaľ by sa týkali doručovania alebo prijímania dožiadaní vo vzťahu k štátom, ktoré používajú Schengenský informačný systém, prostredníctvom špeciálneho útvaru polície SIRENE.

Podľa § 480 Trestného poriadku sa postupy súvisiace s medzinárodnou právnou pomocou a spolupracou vzťahujú aj na vybavovanie žiadostí podávaných medzinárodnými súdmi. Okrem konania a rozhodovania o odovzdaní osoby medzinárodnému súdu, pri ktorých sa použije postup platný pre extradíciu, sa tieto postupy môžu týkať aj iných aspektov vrátane práv obetí. Na výkon rozsudku medzinárodného súdu na území Slovenskej republiky sa použijú primerane ustanovenia o uznaní a výkone cudzích rozhodnutí.

Napriek tomu, že v čase prípravy tejto správy Slovenská republika nedostala od iného účastníckeho štátu dohovoru žiadne dožiadanie alebo žiadosť o poskytnutie pomoci obetiam nedobrovoľného zmiznutia, ani nepodala žiadnu takúto žiadosť iným zmluvným štátom dohovoru, v prípade potreby by existujúci rámec, t. j. 1) postavenie signatára dohovoru, 2) dvojstranné a mnohostranné zmluvy o medzinárodnej právnej pomoci a spolupráci a 3) vnútroštátne ustanovenia piatej hlavy Trestného poriadku, mal byť dostatočný na prijatie všetkých potrebných krokov a opatrení na splnenie povinností stanovených v čl. 15 dohovoru.

Článok 16 – Zásada non-refoulement

Zásada zákazu vyhostiť, navrátiť, odovzdať alebo vydať osobu do štátu, o ktorom sa možno odôvodnene domnievať, že by v ňom mohla byť vystavená nebezpečenstvu nedobrovoľného

zmiznutia, je zakotvená vo viacerých vnútroštátnych, medzinárodných aj európskych nástrojoch, a je neoddeliteľnou súčasťou ľudskoprávných záruk v slovenskom trestnom konaní.

Ako sa už spomínalo v súvislosti s extradíciou, podľa § 501 písm. b) Trestného poriadku, je neprípustné vydanie osoby do cudziny, ak ide o osobu, ktorá požiadala v Slovenskej republike o udelenie azylu, alebo jej bol udelený azyl alebo poskytnutá doplnková ochrana, v rozsahu ochrany poskytnutej takej osobe osobitným predpisom alebo medzinárodnou zmluvou, to neplatí, ak ide o osobu, ktorá požiadala v Slovenskej republike o udelenie azylu opakovane a o jej žiadosti o udelenie azylu už bolo právoplatne rozhodnuté. Podľa § 510 ods. 1 Trestného poriadku vydanie osoby do cudziny povoľuje minister spravodlivosti. Minister spravodlivosti vydanie nepovoľí, ak krajský súd alebo najvyšší súd rozhodol, že vydanie nie je prípustné. Aj v prípade, ak súd vyslovil, že vydanie osoby do cudziny je prípustné, môže minister spravodlivosti podľa § 510 ods. 2 Trestného poriadku rozhodnúť, že vydanie vyžiadanej osoby nepovoľí, ak je dôvodná obava, že vyžiadaná osoba by v dožadujúcom štáte bola vystavená prenasledovaniu z dôvodu jej pôvodu, rasy, náboženstva, príslušnosti k určitej národnostnej alebo inej skupine, jej štátneho občianstva alebo pre jej politické názory alebo že by sa z týchto dôvodov zhoršilo jej postavenie v trestnom konaní alebo pri výkone trestu odňatia slobody. Prísne podmienky sa vzťahujú aj na trest vyhostenia ustanovený v § 65 Trestného zákona. Všeobecne podľa § 65 ods. 1 Trestného zákona, môže súd uložiť trest vyhostenia z územia Slovenskej republiky páchatel'ovi, ktorý nie je občanom Slovenskej republiky ani osobou, ktorej bol udelený azyl alebo bola poskytnutá doplnková ochrana, ak to vyžaduje bezpečnosť osôb alebo majetku alebo iný verejný záujem. Trest vyhostenia nemožno uložiť podľa § 65 písm. e) Trestného zákona páchatel'ovi, ak má byť vyhostený do štátu, v ktorom by bola ohrozená jeho osobná sloboda z dôvodov jeho rasy, národnosti, náboženstva, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo pre politické presvedčenie; to však neplatí pre toho, koho odôvodnene možno považovať za nebezpečného pre bezpečnosť Slovenskej republiky, alebo pre toho, kto bol odsúdený za obzvlášť závažný zločin a predstavuje nebezpečenstvo pre Slovenskú republiku. Trest vyhostenia však nemožno uložiť podľa § 65 písmena f) Trestného zákona, ani páchatel'ovi, ak má byť vyhostený do štátu, v ktorom by bol ohrozený jeho život z dôvodov jeho rasy, národnosti, náboženstva, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo pre politické presvedčenie, alebo v ktorom by mu hrozilo mučenie, kruté, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trest, alebo v ktorom mu bol

uložený trest smrti alebo je predpoklad, že v prebiehajúcim trestnom konaní mu taký trest môže byť uložený.

Zo všeobecnejšieho hľadiska zákon o azyle, ktorým boli transponované hlavné zásady a ustanovenia Spoločného európskeho azylového systému a *acquis communautaire* v tejto oblasti, a ktorý dôkladne zohľadňuje príslušnú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva vo vzťahu k čl. 3 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, poskytuje záruku, že zásada non-refoulement sa uplatňuje pri každom rozhodnutí, v súvislosti s ktorým by mohlo dôjsť k ohrozeniu života, telesnej integrity alebo možnosti vystavenia mučeniu, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

Ako už bolo spomenuté v súvislosti s čl. 13 dohovoru rozhodnutia vo veci odovzdania osôb do zodpovedného členského štátu sa realizujú na základe nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 604/2016, z ktorého priamo vyplýva povinnosť pre štáty uplatňujúce uvedené nariadenie dodržiavať zásady zákazu vyhostenia alebo vrátenia („non-refoulement“), ak existujú závažné dôvody domnievať sa, že by osoba mohla byť v nebezpečenstve a že by bola vystavená mučeniu. V rozhodnutiach v rámci svojich kompetencií dublinské stredisko migračného úradu garantuje možnosť efektívneho podania správnej žaloby, ktorá nemá odkladný účinok, ak súd nerozhodne inak.

Administratívne postupy v prípade cudzích štátnych príslušníkov upravuje zákon o pobyte cudzincov, a na interné účely sú rozpracované v pokynoch riaditeľa Úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, ako je napr. rozkaz č. 54/2013 o postupe vo veciach administratívneho vyhostenia cudzinca, zaistenia štátneho príslušníka tretej krajiny a dobrovoľného návratu štátneho príslušníka tretej krajiny z územia Slovenskej republiky. Zásada non-refoulement je výslovne upravená aj v § 81 zákona o pobyte cudzincov (prekážky administratívneho vyhostenia), podľa ktorého má správny orgán povinnosť posúdiť, či existujú akékoľvek dôvody na priame alebo nepriame uplatnenie tejto zásady. V takýchto prípadoch sa cudzincovi udelí ako minimum tzv. tolerovaný pobyt. Spája sa s ním však len obmedzený rozsah práv a zahŕňa napríklad samofinancovanie povinného zdravotného poistenia.

Proti administratívnym rozhodnutiam je možné podať odvolanie na súd, čím sa vo všeobecnosti zabezpečuje dôslednejšie uplatňovanie uvedenej zásady v situácii, keď odkladný

účinnok odvolania proti zamietavému administratívne rozhodnutiu nebol vždy rešpektovaný, najmä zo strany orgánov hraničnej a cudzineckej polície.

Pokiaľ ide o povahu možného prenasledovania alebo o hrozbu nedobrovoľného zmiznutia, nemožno pochybovať o tom, že takéto hrubé porušenie ľudských práv spojené s rizikom závažného ohrozenia života a osobnej integrity by malo poskytnúť a považovať sa za legitímny dôvod pre primeraný výklad a uplatňovanie zásady non-refoulement.

Článok 17 – Zákaz tajného zadržovania

Zákaz tajného zadržovania a iných podobných praktík vyplýva z ústavných a právnych zásad, ktoré sú základom demokratického a právneho systému Slovenskej republiky. Ako už bolo uvedené vo všeobecnej časti tejto správy, špecifický čl. 17 ústavy ako aj základné princípy trestného konania uvedené v § 2 Trestného poriadku, podrobnejšie rozpracované v iných častiach Trestného poriadku v súvislosti s konkrétnymi postupmi a opatreniami, tvoria štandardný právny rámec zabezpečujúci úplné dodržiavanie čl. 17 dohovoru.

Každý má právo na osobnú slobodu; obmedziť osobnú slobodu alebo pozbaviť osobu slobody možno len na základe presne vymedzených dôvodov stanovených zákonom. Nezákonné zbavenie slobody v skutočnosti znamená *actus reus* alebo trestný čin proti osobnej slobode, ktorému je venovaná celá jedna hlava slovenského Trestného zákona (§ 179 a nasl.).

Každý, kto je pozbavený osobnej slobody, musí byť bezodkladne informovaný o dôvodoch pozbavenia slobody, má právo na právnu pomoc obhajcu ustanoveného z úradnej moci, ako aj právo zvoliť si blízku osobu, ktorú budú príslušné orgány informovať o jej situácii.

Ako je uvedené v čl. 10 o zadržaní, dôvody a podmienky pozbavenia slobody v kontexte trestného konania formou väzby alebo dočasného zadržovania sú upravené v § 71 a nasl. Trestného poriadku, ktorého § 85 sa zaoberá zadržaním podozrivej osoby, § 86 zadržaním obvineného a v § 88 sa uvádzajú dôvody obmedzenia osobnej slobody svedka, ak nemožno zabezpečiť jeho prítomnosť na trestnom konaní prostredníctvom menej prísnych opatrení.

Rozhodnutia o pozbavení slobody vydáva sudca, prokurátor alebo policajt v závislosti od štádia trestného konania alebo od konkrétnych opatrení, ktoré majú zabezpečiť spravodlivé a účinné vedenie trestného konania. Proti dôvodom, aktuálnemu stavu, trvaniu, fyzickým podmienkam a nezákonnosti väzby alebo inej formy pozbavenia slobody sa dotknutá osoba alebo iné osoby s oprávnenými záujmami môžu vždy odvolať na nezávislom súde. Obete nezákonného obmedzenia alebo pozbavenia slobody, zadržovania alebo väznenia majú zákonný nárok na primerané odškodnenie.

Záruky držania osôb pozbavených slobody na úradne uznaných miestach so zabezpečeným dohľadom sú ustanovené aj v osobitných zákonoch, najmä v zákone o Policajnom zbore, zákone o prokuratúre, zákone o výkone väzby a zákone o výkone trestu, a v interných pokynoch Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a Zboru väzenskej a justičnej stráže. Záruky sa vzťahujú na všetky relevantné subjekty, ich práva a povinnosti, ako aj orgány zodpovedné za zabezpečenie dohľadu na miestach a v zariadeniach, kde môže byť obmedzená osobná sloboda v súlade so zákonom.

Ako už bolo uvedené, podľa § 36 zákona o výkone trestu patrí k právam osôb pozbavených slobody právo na obhajcu a na komunikáciu s ním bez prítomnosti tretej osoby. Právo na informovanie blízkych osôb a pravidelný kontakt s nimi vrátane návštev, telefónnych hovorov a korešpondencie zaručujú okrem iného § 24 až 27 zákona o výkone trestu. V prípade cudzích štátnych príslušníkov je neoddeliteľnou súčasťou práv osoby aj právo na kontakt a komunikáciu s konzulárnymi orgánmi ich krajiny, o ktorom sa podrobnejšie hovorilo v časti týkajúcej sa čl. 10 – Zadržanie.

Prístup na miesta, kde sa nachádzajú osoby pozbavené slobody, je vo všeobecnosti povolený pre policajtov, prokurátorov a sudcov. Dozornú úlohu prokuratúry nad rozhodnutiami a opatreniami polície zaručujú ustanovenia Trestného poriadku a zákona o prokuratúre, najmä jeho § 18, v ktorom sa zdôrazňuje dozor prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti vo všetkých inštitúciách a miestach, kde sa nachádzajú osoby pozbavené osobnej slobody. Patria k nim miesta, v ktorých sa vykonáva väzba alebo detencia, cely policajného zaistenia, väznice, miesta výkonu disciplinárnych trestov vojakov a vojenského personálu, miesta výkonu ochranných opatrení uložených v súlade s ustanoveniami Trestného poriadku, ako je ochranná liečba, reedukácia, rehabilitácia alebo ochranný dohľad.

Dohľad nad zariadeniami na výkon trestu a zariadeniami na výkon väzby vykonáva aj Národná rada Slovenskej republiky (parlament), minister spravodlivosti alebo osoby konajúce v jej mene, generálny riaditeľ Zboru väzenskej a justičnej stráže a osoby konajúce v jeho mene a ďalšie osoby určené zákonom alebo medzinárodnou zmluvou, ako sú dohovor OSN a Európsky dohovor proti mučeniu, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

Ako už bolo vysvetlené vo všeobecnej časti tejto správy, právo kontrolovať a monitorovať miesta, kde sa nachádzajú osoby pozbavené slobody, zaobchádzanie s týmito osobami a ich životné podmienky, právo získať informácie o týchto osobách, právo na vstup do príslušných priestorov a právo rozprávať sa s osobami pozbavenými slobody, uverejniť svoje zistenia a predkladať odporúčania príslušným orgánom, má v slovenskom ústavnom systéme aj Úrad verejného ochrancu práv. Vzhľadom na niektoré kritické zistenia verejnej ochrankyne práv týkajúce sa určitých priestorov a podmienok zadržiavania, najmä počas prvých hodín obmedzenia slobody, by ratifikácia Opčného protokolu k Dohovoru OSN proti mučeniu, a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a vytvorenie národného preventívneho mechanizmu v nadväznosti na prístup k tomuto nástroju určite prispeli k posilneniu nezávislého a profesionálneho dohľadu a k sprísneniu existujúcich noriem.

Pokiaľ ide o zostavenie a udržiavanie úradných registrov alebo záznamov osôb pozbavených slobody, ktoré požaduje čl. 17 ods. 3 dohovoru, možno konštatovať, že každé obmedzenie alebo pozbavenie slobody štátnymi orgánmi musí byť zaznamenané v príslušnom registri zadržovaných osôb, ku ktorému majú kedykoľvek prístup justičné orgány. Patria sem aj policajné registre, v ktorých sa zaznamenávajú všetky informácie o konkrétnych trestných činoch a osobách v rámci trestného konania tak v štádiu vyšetrovania, ako aj v štádiu trestného stíhania. V policajnom zázname musí byť uvedená minimálne totožnosť osoby, ktorej sloboda bola obmedzená, kvalifikovaný dôvod, miesto, dátum a čas obmedzenia slobody a dátum a čas prepustenia, spolu s určením orgánu a/alebo s rozhodnutím, na základe ktorého sa prepustenie uskutočnilo.

Medzi ďalšie informácie vyžadované podľa väzenských pravidiel patria podrobnejšie údaje o totožnosti osoby s odtlačkami prstov a s fotografiou, ktoré sa používajú aj pri každom premiestnení alebo prepustení. Pri prijatí sa pre každého väzňa založí osobný spis, ktorý

obsahuje všetky relevantné informácie a udalosti v chronologickom poradí počas doby väznenia. Tento spis spravidla obsahuje informácie o zdravotnom stave a/alebo poskytnutej zdravotnej starostlivosti, zaradení do práce, pláne vzdelávania a o ďalších podobných plánoch na sociálnu reintegráciu a osobný rozvoj, ako aj všetky záznamy o znepokojujúcich udalostiach ako sú násilné incidenty, o udelených odmenách, o uložených preventívnych alebo disciplinárnych opatreniach, zmenách trestu a podobných presunov v rámci systému, a o každom fyzickom premiestnení alebo zmene – s presným dátumom, určením príslušných orgánov a opisom dôvodov a výsledkov.

Spôsobenie vážneho ublíženia na zdraví alebo smrti, ako sa uvádza v čl. 17 ods. 3 písm. g) dohovoru, by určite zadalo dôvod na vytvorenie úradného záznamu obsahujúceho základné informácie o vyšetovaní udalosti, určení zodpovednosti a oficiálne zdôvodnenie, pokiaľ ide o okolnosti a príčinu smrti a miesto uloženia pozostatkov. O takýchto prípadoch sú automaticky upovedomené najvyššie orgány generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže a minister spravodlivosti.

Článok 18 – Informácie o osobách pozbavených slobody

Prístup osôb s oprávneným záujmom – ako sú príbuzní a právni zástupcovia alebo obhajcovia – k informáciám o osobách pozbavených slobody, ako je dátum, čas a miesto pozbavenia slobody, orgán zodpovedný za dohľad nad pozbavením slobody, informácie o zdravotnom stave, úrazoch, premiestnení a prepustení upravuje v kontexte právomocí Policajného zboru § 19 ods. 6 zákona o Policajnom zbore, a v kontexte trestného konania § 74 Trestného poriadku o upovedomení o vzatí do väzby, prepustení z väzby alebo o úteku z väzby, podľa ktorého súd alebo sudca pre prípravné konanie bez prietahov vyrozumie príbuzného obvineného alebo inú osobu, ktorú obvinený označí, a jeho obhajcu o vzatí do väzby.

Oficiálne registre uvádzané v súvislosti s predchádzajúcim čl. 17 dohovoru sú všeobecne prístupné pre príslušných sudcov a súdy a pre prokuratúru. Prokuratúra je hlavným dozorným orgánom aj pokiaľ ide o čl. 18 ods. 1 písm. c) dohovoru, spolu s ďalšími orgánmi, ako je Národná rada Slovenskej republiky, generálny riaditeľ Zboru väzenskej a justičnej stráže a minister spravodlivosti, už spomenutými v súvislosti s čl. 17 dohovoru. Uvedené, je okrem

iných právnych predpisov, legislatívne zakotvené aj v § 59 a 60 zákona o výkone väzby a § 96 a 97 zákona o výkone trestu (uväznenie).

§ 8 zákona o výkone väzby a § 8 a 10 zákona o výkone trestu zaručujú, že o umiestnení osoby zbavenej slobody, a to aj v prípade jej premiestnenia, sú vyrozumené osoby s oprávneným záujmom. Väzni tak majú právo informovať svoju rodinu a obhajcu alebo právneho zástupcu o ich zadržaní, a v prípade premiestnenia do iného väzenského zariadenia o ich príchode a relevantných podrobnostiach, a o lokalite nového umiestnenia. Majú tiež právo pravidelne komunikovať – osobne, telefonicky alebo písomne – so svojimi príbuznými a oficiálnymi predstaviteľmi organizácií alebo orgánov, ktoré majú prístup do väzenských zariadení, ako sú zástupcovia cirkvi alebo verejný ochranca práv (úrad ombudsman(ky)a).

Odsúdený komunikuje so svojím advokátom alebo obhajcom v priestoroch, ktoré sú osobitne určené na tento účel, a ktoré zaručujú súkromie.

O vážnom úraze, ochorení, ublížení na zdraví alebo smrti riaditeľ väzenského zariadenia vyrozumie blízkeho príbuzného alebo osobu, ktorú väzeň určil ako blízku osobu. Na druhej strane je väzeň vyrozumený o smrti, vážnej chorobe alebo inej závažnej udalosti týkajúcej sa blízkeho príbuzného alebo iných osôb v príbuzenskom alebo blízkom vzťahu (§ 16 ods. 4 a § 58 zákona o výkone väzby a § 31 ods. 4 a § 95 zákona o výkone trestu).

V kontexte konzulárnej ochrany je v čl. 36 Viedenského dohovoru o konzulárnych stykoch ustanovená povinnosť príslušných orgánov informovať konzulárny úrad vysielajúceho štátu o zatknutí štátneho príslušníka cudzieho štátu a o jeho uväznení alebo väzbe. Slovenské orgány preto konzulárnemu úradu bezodkladne odošlú všetky oznámenia, ktoré mu adresuje cudzinec umiestnený do väzenského zariadenia, vzatý do väzby alebo zaistený. Majú aj povinnosť bezodkladne informovať dotknutú osobu o jej právach, ako aj o práve konzulárneho zástupcu navštíviť príslušníka jeho štátu vo väzení, vo väzbe alebo v zaistení, komunikovať s ním a zabezpečiť jeho právne zastupovanie.

Článok 19 – Ochrana osobných údajov

Ochrana osobných údajov vrátane zdravotníckych a genetických informácií získavaných a/alebo odovzdávaných na účely pátrania po zmiznutej osobe, a v širšom kontexte na účely uplatnenia práva na odškodnenie znamená, že tieto údaje sa nesmú použiť iným spôsobom, aby sa zabránilo porušeniu ľudských práv a dôstojnosti dotknutej osoby.

Takto ustanovená povinnosť je v súlade so štandardnou ústavnou zárukou podľa čl. 19 a 22 ústavy, ktoré zabezpečujú ochranu ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, povesti a dobrého mena vrátane ochrany pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužitím osobných údajov. Podrobnejšie to rozpracúva zákon č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o ochrane osobných údajov“), ako aj zákon č. 417/2002 Z. z. o používaní analýzy deoxyribonukleovej kyseliny na identifikáciu osôb, ktorý upravuje cieľ a účel odoberania a ďalšieho použitia vzoriek a príslušných osobných informácií, rozsah zbieraných informácií, okruh dotknutých osôb, bezpečnosť a ochranu údajov uložených v databáze a poskytovanie a likvidáciu údajov z databázy. Pravidlá spracúvania vyššie uvedených dotknutých osobných údajov bude podrobnejšie upravovať po 25.05.2018 nová právna úprava v oblasti ochrany osobných údajov, a to Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane osobných údajov) a Zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Podľa zákona o ochrane osobných údajov ako aj podľa nadchádzajúcej novej právnej úpravy podľa všeobecného nariadenia o ochrane údajov a zákona č. 18/2018 Z. z. je databáza DNA informačným systémom, na ktorý sa vzťahuje povinnosť aplikovať všetky bezpečnostné normy na ochranu v nej obsiahnutých osobných údajov potrebných na efektívne vedenie trestného konania – vrátane zverejňovania páchatel'ov, vyhľadávanie nezvestných osôb, identifikáciu obetí, identifikáciu osôb, ktorých totožnosť nie je známa, čo by sa mohlo rozšíriť aj na identifikáciu osôb, ktoré sa mohli stať obeťou trestného činu nedobrovoľného zmiznutia.

Ministerstvo vnútra SR je poverené správou aj oficiálnym dohľadom nad uvedenou národnou databázou profilov DNA (CODIS), na ktorú sa vzťahuje Nariadenie Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 164/2013 o ochrane osobných údajov, a ktorá je zaregistrovaná na úrade kontroly, sekcie kontroly a inšpekčnej služby ministerstva vnútra pod registračným číslom 0000226. Zodpovednosť za kvalitu a bezpečnosť informácií uložených v národnej

databáze profilov DNA (CODIS) je zverená Kriminologickému a expertíznemu ústavu, ktorý je jej gestorom.

Vo všeobecnosti sa zber a spracúvanie osobných a iných údajov príslušnými orgánmi povoľuje len v rozsahu potrebnom na vykonávanie relevantných úloh. Pokiaľ ide o ochranu údajov pri vyšetovaní, trestnom alebo súdnom konaní, ktorých záujmom je zabezpečiť utajenie informácií z dôvodu verejného poriadku, ochrany morálky, osobného a rodinného života, ochrany ľudskej dôstojnosti a základných práv obete, poškodenej strany, obvinených alebo iných osôb – úrady, ktoré konajú z úradnej moci, musia rešpektovať prísnu dôvernú a ochranu osobných skutočností alebo údajov, s ktorými sa stretnú pri plnení svojich povinností, s vedomím, že ich zverejnenie predstavuje porušenie ľudských práv a môže byť dokonca trestným činom.

Článok 20 – Obmedzenia práva na informácie

Metódy a rozsah poskytovania informácií o trestnom konaní, vrátane možnosti utajovať určité informácie ako tajné alebo prísne dôverné, alebo obmedziť ich využívanie a poskytovanie, všeobecne upravuje § 6 Trestného poriadku. Odseky 2 a 4 § 6 Trestného poriadku sa vzťahujú na situácie, v ktorých je v zákonom povolených prípadoch možné zasiahnuť do základných práv a slobôd v miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu trestného konania s primeraným ohľadom na dôstojnosť osôb a ich súkromie.

To výslovne zahŕňa prezumpciu nevinu obvineného, ako aj ochranu osobných údajov a informácií týkajúcich sa súkromného a rodinného života, obdobia a korešpondencie, ktoré priamo s trestnou činnosťou nesúvisia. Osobitne sa dbá na záujmy maloletých, mladistvých a poškodených, ktorých osobné údaje sa nezverejňujú.

Čl. 46 ústavy a ďalšie zákony Slovenskej republiky ustanovujú v súlade s čl. 20 ods. 2 dohovoru, že každý má právo na súdny alebo právny prostriedok nápravy, keď ide o jeho práva alebo oprávnené záujmy. Vzťahuje sa to aj na právo na prístup k informáciám a právo na nápravu v prípade neoprávneného obmedzenia tohto práva, ktoré sa priznáva osobám s oprávneným záujmom vo vzťahu k obetiam a osobám, ktoré mohli byť vystavené trestnému činu nedobrovoľného zmiznutia.

Zákonnosť ktoréhokoľvek opatrenia vrátane vyššie uvedeného obmedzenia je možné napadnúť prostredníctvom dozorovej funkcie prokuratúry podľa § 230 Trestného poriadku a zákona o prokuratúre, ktorý ustanovuje kľúčovú úlohu prokuratúry pri ochrane základných práv a pri vykonávaní systémového, všeobecného dozoru nad zákonnosťou.

Článok 21 – Prepustenie na slobodu

Okrem príslušných ustanovení Trestného poriadku je prepustenie z väzby, vrátane detailov týkajúcich sa overenia totožnosti prepustenej osoby a evidenčných povinností orgánu, ktorý ju prepúšťa, upravené v § 57 zákona o výkone väzby a § 55 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 437/2006 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu väzby.

Pravidlá a opatrenia týkajúce sa výkonu trestu odňatia slobody sú stanovené zákonom o výkone trestu, a to od príchodu a oficiálneho prijatia odsúdeného alebo väzňa podľa § 7 zákona o výkone trestu cez premiestnenie opísané v § 10, po piatu časť § 94 a nasl. zákona o výkone trestu, venovanú prepusteniu z výkonu trestu.

Rovnako ako pri príchode a prijímaní musí existovať súdom vydané nariadenie na výkon trestu, musí byť jednoznačne preukázaná, overená a riadne zaznamenaná totožnosť odsúdeného, musí sa vykonať zdravotná prehliadka, odsúdenému sa musia odobrať nepotrebné alebo nebezpečné osobné predmety a dať do úschovy, a odsúdený musí byť poučený o jeho právach a povinnostiach, aj prepustenie osoby sa musí zakladať na rozhodnutí o prepustení z výkonu trestu alebo detencie, v nadväznosti na ktoré je vydané nariadenie pre orgán na presadzovanie práva (zbor väzenskej stráže), aby odsúdenú alebo zadržívanú osobu prepustil na slobodu.

Súčasťou postupu pri prepustení je presné a overené určenie totožnosti, lekárska prehliadka s potvrdením o zdravotnom stave osoby v čase prepustenia a odovzdanie uschovaných osobných predmetov a peňazí.

Pred prepustením sa posúdi osobná situácia a schopnosť osoby viesť nezávislý život po prepustení na slobodu z hľadiska poskytnutia potrebnej pomoci zo strany miestnych orgánov, spolupracujúcich organizácií alebo orgánov sociálnej starostlivosti.

V súlade s vnútornými pravidlami výkonu trestu odňatia slobody musia príslušné útvary alebo pracovníci zodpovední za prijímanie, prepúšťanie a vedenie záznamov o odsúdených overiť, či sa pri prepúšťaní dodržal zákonom stanovený postup, a predložiť o tom písomnú správu, ktorá sa založí do osobného spisu alebo dokumentácie dotknutej osoby.

Pri prepustení dostane odsúdený uznesenie o prepustení, ktorým sa potvrdzuje úkon prepustenia. O prepustení je informovaný príslušný súd a orgán miestnej štátnej správy, ktorý má územnú pôsobnosť pre miesto bydliska alebo pobytu prepustenej osoby.

Zákonnosť uvedených úkonov a opatrení je možné rovnako ako v súvislosti s čl. 20 dohovoru napadnúť prostredníctvom dozornej úlohy prokuratúry, a vo vzťahu k zboru väzenskej stráže aj generálneho riaditeľa zboru väzenskej stráže alebo ministra spravodlivosti.

Článok 22 – Marenie spravodlivosti a zlyhanie spravodlivosti

Odborné alebo systémové zlyhanie zodpovedných orgánov tak vo vzťahu k čl. 17 ods. 2 písm. f) a čl. 20 ods. 2 dohovoru, ako aj v širšom ponímaní môže zakladať trestné činy spáchané verejnými činiteľmi podľa § 326 a 327 Trestného zákona – zneužívanie právomoci verejného činiteľa, ak je možné dokázať úmysel spôsobiť škodu inému alebo zadovážiť sebe alebo inému neoprávnený prospech prostredníctvom vykonávania svojej právomoci spôsobom odporujúcim zákonu alebo nesplnením povinnosti vyplývajúcej zo svojej právomoci alebo z rozhodnutia súdu; a marenie úlohy verejným činiteľom, keď verejný činiteľ pri výkone svojej právomoci z nedbanlivosti zmarí splnenie dôležitej úlohy.

V kontexte Policajného zboru osobnú zodpovednosť za porušenie alebo nesplnenie služobných povinností alebo v priamej súvislosti so zákonom stanovenými povinnosťami ustanovuje novelizovaný zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície (ďalej len „zákon o štátnej službe príslušníkov Policajného

zboru“). Konkrétne povinnosti policajtov upravuje ustanovenie § 48 ods. 3 tohto zákona, podľa ktorého sú policajti povinní plniť svedomite úlohy, ktoré sú im uložené ústavou, ústavnými zákonmi, zákonmi a ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi, ako aj úlohy uložené rozkazmi, nariadeniami, príkazmi a pokynmi nadriadených. Zdržiavanie alebo marenie opravných prostriedkov v súvislosti s porušením práv, vrátane práv obetí, príbuzných a iných osôb s oprávneným záujmom o osud a práva osôb vystavených trestnému činu nedobrovoľného zmiznutia, nezaznamenanie pozbavenia slobody akejkoľvek osoby, alebo zaznamenanie nesprávnej informácie a/alebo odmietnutie poskytnúť informácie o pozbavení slobody osoby, alebo poskytnutie nesprávnych alebo nepresných informácií, by znamenalo porušenie služobných povinností.

Okrem toho je potrebné uviesť, že podľa ustanovenia § 78 zákona o Policajnom zbore štát zodpovedá za škody spôsobené Policajným zborom alebo policajtmi v súvislosti s plnením ich úloh ustanovených v tomto zákone.

Základným trestom za takéto porušenia, ktoré sú trestnými činmi, je v závislosti od okolností trest odňatia slobody na dva roky až päť rokov. Tento trest sa môže zvýšiť na štyri roky až desať rokov odňatia slobody, ak verejný činiteľ spácha takýto čin závažnejším spôsobom konania, poruší práva zraniteľnej alebo chránenej osoby, alebo dokonca na sedem až dvanásť rokov, ak sa dokáže jeho úmysel zmariť alebo sťažiť uplatnenie základných práv a slobôd iného, alebo ak spáchaním tohto činu spôsobí ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť. V prípade, ak takto koná v krízovej situácii a/alebo spôsobí ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám, čo sa vo svete stáva v rôznych situáciách vo vzťahu k trestnému činu nedobrovoľného zmiznutia, uloží sa trest odňatia slobody na desať až dvadsať rokov.

Špecifickými trestnými činmi vymedzenými v § 340 až 344 Trestného zákona sú okrem toho neoznámenie trestného činu, neprekazenie trestného činu, zasahovanie do nezávislosti súdu a marenie spravodlivosti – ako je marenie činnosti vyšetrovateľa, prokurátora, sudcu, advokáta, znalca, tlmočníka alebo iných osôb a orgánov pri výkone ich povinností v súvislosti s trestným vyšetrovaním alebo konaním – ktoré sa trestá odňatím slobody na tri až osem rokov.

Článok 23 – Vzdelávanie príslušných orgánov

Odborné vzdelávanie a odborná príprava buď pred nástupom do zamestnania/služby alebo po nástupe do zamestnania/služby formou pokračujúceho alebo celoživotného vzdelávania je v skutočnosti ustanovené ako povinnosť pracovníkov orgánov činných v trestnom konaní, súdov, prokuratúry, zdravotníckych služieb a ďalších relevantných pracovníkov, predpísanou zákonom a vnútornými pokynmi pre jednotlivé profesie.

Vzdelávanie sa poskytuje aj v špecializovaných vzdelávacích a školiacich inštitúciách, ako je napr. Akadémia Policajného zboru zameraná na políciu, vyšetrovateľov a iných zamestnancov orgánov činných v trestnom konaní, a Justičná akadémia, ktorej cieľovou skupinou sú sudcovia a prokurátori, ako aj súdni čakatelia, právni čakatelia prokuratúry a notárski čakatelia – t. j. právnici, ktorí sa pripravujú na špecializované sudcovské, prokurátorské alebo notárske skúšky.

Tieto inštitúcie v spolupráci a v dialógu s príslušnými profesiami pripravujú a uverejňujú ročný plán školení a vzdelávacích aktivít, ktorý je otvorený pre individuálnych záujemcov. Hoci okruh tém vzdelávania je široký a zahŕňa vyšetrovacie metódy, humanitárne právo, špecifické typy kriminality ako je organizovaný zločin, zločiny extrémizmu alebo zločiny motivované nenávisťou, špecifické vzdelávanie zamerané na trestný čin nedobrovoľného zmiznutia sa neponúka.

Môže to mať medziiným dva dôvody – pomerne abstraktné vnímanie zločinu nedobrovoľného zmiznutia ako “neexistujúceho trestného činu“ v kontexte Slovenskej republiky, ako aj nedostatok príslušného know-how založeného na realite. Keby bol tento know-how k dispozícii – možno v podobe zahraničného alebo medzinárodného modulu odbornej prípravy, vypracovaného odborníkmi a overeného v krajinách alebo prostrediach, v ktorých je tento typ trestného činu súčasťou trestnej, kriminologickej a sociálnej reality – mohol by oň byť záujem aj inde. Každá takáto iniciatíva Výboru zmluvných strán dohovoru by preto mohla zohrávať pozitívnu úlohu pri posilňovaní povedomia a potrebných poznatkov vo vzťahu k prevencii a všeobecnej eliminácii nedobrovoľných zmiznutí v Slovenskej republike a vo svete.

Pokiaľ ide o povinnosť stanovenú v čl. 23 ods. 2 dohovoru, príkazy alebo pokyny, ktoré nariaďujú, povoľujú alebo podporujú akýkoľvek trestný čin a/alebo porušenie ľudských práv

iných, vrátane nedobrovoľného zmiznutia, sú prísne zakázané. Vylúčenie zo vzťahu nadriadenosti a podriadenosti v odbornej, vojenskej, správnej alebo inej hierarchii alebo z profesionálnych povinností je zakotvené v slovenskom trestnom práve najmä prostredníctvom § 28 ods. 2 Trestného zákona. Podľa tohto ustanovenia nie je pri výkone práv alebo povinností možné nárokovať si vylúčenie z trestnej zodpovednosti z dôvodu vykonávania úloh, nariadenia, príkazu, rozkazu alebo usmernenia verejného orgánu, verejného činiteľa alebo nadriadeného pri najzávažnejších trestných činoch, ako je trestný čin genocídy alebo trestný čin neľudskosti vymedzený v § 425 Trestného zákona ako čin namierený proti civilnému obyvateľstvu, ktorý sa považuje za trestný čin proti ľudskosti podľa čl. 7 Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu.

Tento cieľ okrem toho sledujú aj parciálne zákony, ako je zákon o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, ktorý v § 48 ods. 4 ustanovuje aj právo podriadeného odoprieť splnenie rozkazu, o ktorého zákonnosti a povahe má závažné pochybnosti, a povinnosť oznámiť túto skutočnosť svojmu bezprostrednému nadriadenému a/alebo príslušným verejným orgánom. Rovnaké pravidlo platí v kontexte ozbrojených síl podľa § 132 ods. 2 a 3 zákona č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Článok 24 – Práva obetí

Definícia obeť trestného činu je v Slovenskej republike relatívne široká a zahŕňa každú osobu, ktorá utrpela fyzickú, materiálnu, morálnu alebo inú ujmu, alebo ktorej základné alebo právne chránené práva boli porušené alebo ohrozené v dôsledku trestného činu, vrátane trestného činu nedobrovoľného zmiznutia.

V novoprijatom zákone o obetiach, ktorý nadobudol účinnosť od 1. januára 2018, sa podľa § 2 ods. 1 písm. b) za obeť považujú osoby, ktorým trestný čin spôsobil priamu ujmu, ich príbuzní a ich blízke alebo závislé osoby. Podľa § 3 ods. 1 zákona sa vo všeobecnosti za obeť považuje každá osoba, ktorá tvrdí, že je obeťou, kým sa nepreukáže opak.

Medzi zraniteľné obeť uvedené v § 2 ods. 1 písm. c) zákona o obetiach patria deti, osoby staršie ako 75 rokov, osoby so zdravotným postihnutím, obeť organizovaného zločinu, obchodovania s ľuďmi, domáceho násillia, teroristických trestných činov a trestných činov

proti ľudskej dôstojnosti, ako aj obeť trestných činov spáchaných vo vzťahu k identite obeť, ako je jej sexuálna orientácia, rasa, národnosť alebo etnický pôvod, náboženské vyznanie, sociálna alebo iná príslušnosť.

Orgány sú povinné informovať obeť o jej právach, ktoré sú ďalej ustanovené v druhej časti zákona, ako je právo na prístup k informáciám o relevantných okolnostiach a podrobnostiach, ktoré sa týkajú veci, v ktorej je obeťou podľa § 4 zákona o obetiach. Toto ustanovenie zahŕňa právo každej obeť dozvedieť sa pravdu o okolnostiach nedobrovoľného zmiznutia a o osude zmiznutej osoby a právo obeť byť informovaná o priebehu a výsledkoch vyšetrovania ako aj právo zúčastniť sa na konaní.

Tieto práva, vrátane práva predkladať podania, robiť návrhy na vykonanie dôkazov a zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní, výslovne ustanovuje § 46 Trestného poriadku venovaný osobám, ktoré utrpeli ujmu, t. j. poškodeným osobám.

Pred prijatím zákona o obetiach, ktorým bola transponovaná smernica Rady 2004/80 z 29. apríla 2004 o odškodnení obetí trestných činov a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 29. októbra 2012 o minimálnych normách v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov, práva obetí v Slovenskej republike boli fakticky upravené len prostredníctvom ustanovení § 46 až 49 Trestného poriadku v spojení so zákonom č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi (ďalej len „zákon o odškodňovaní“), umožňujúcim poskytnúť jednorazové finančné odškodnenie osobám, ktorým bola v dôsledku trestného činu spôsobená ujma na zdraví. Prijatím nového zákona stratil uvedený zákon o odškodňovaní platnosť.

Právo na odškodnenie, jeho povaha a rozsah sú teraz upravené v § 9 a v tretej časti zákona o obetiach, podľa ktorého najvyššia možná suma finančného odškodnenia sa rovná päťdesiatnásobku minimálnej mzdy. Okrem toho podľa § 46 ods. 3 a 4 Trestného poriadku platí zásada, že popri odškodnení poskytnutom štátom si obeť trestného činu môže uplatniť dodatočný nárok na náhradu škody v civilnom procese. V § 48 ods. 4 Trestného poriadku je upravený aj prechod práva na odškodnenie na potomkov obeť a ustanovenie zákonného zástupcu v prípadoch týkajúcich sa práv maloletých, osôb s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony, nezvestných alebo zmiznutých osôb, alebo kohokoľvek, kto nie je v postavení obeť alebo poškodeného schopný uplatňovať svoje práva. Celková právna situácia zmiznutej

osoby v ďalších relevantných oblastiach, ako sú občianske a rodinné veci, sociálne a majetkové práva, by sa tiež s najväčšou pravdepodobnosťou riešila ustanovením zákonného zástupcu. Podľa ustanovenia § 29 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník súd môže ustanoviť opatrovníka tomu, pobyt koho nie je známy, ak je to potrebné na ochranu jeho záujmov alebo ak to vyžaduje verejný záujem.

Článok 25 – Ochrana detí

Neoprávnené premiestnenie detí v kontexte trestného činu nedobrovoľného zmiznutia predstavuje najzávažnejšie porušenie ľudských práv a preto bolo v plnom rozsahu transponované do slovenskej verzie trestného činu nedobrovoľného zmiznutia v § 420a ods. 3 Trestného zákona takto:

„Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa potrestá, kto

- a) neoprávnené premiestni dieťa, na ktorom bol spáchaný čin nedobrovoľného zmiznutia, alebo dieťa, ktoré sa narodilo počas zajatia matky, na ktorej bol spáchaný čin nedobrovoľného zmiznutia,
- b) neoprávnené premiestni dieťa, na ktorého otcovi, matke alebo zákonnom zástupcovi bol spáchaný takýto trestný čin, alebo
- c) sfaľšuje, zatají alebo zničí doklady potvrdzujúce pravú totožnosť dieťaťa uvedeného v písmene a) alebo b).“

Ochranu práv dieťaťa, ako aj ochranu materstva, rodičovstva, rodiny a rodinného života v Slovenskej republike zaručuje prepracovaný a relatívne podrobný legislatívny rámec. Na ústavnej úrovni sú osobitnej ochrane neplnoletých osôb a rodiny, so silným zameraním na vzťah medzi rodičmi a deťmi, výslovne venované čl. 38 a 41 ústavy.

V § 3 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o rodine“) sa jednoznačne uznáva vysoká hodnota rodičovstva, ako aj zodpovedajúci právny nárok na podporu rodiny od štátu. Najlepší záujem dieťaťa ako hlavný princíp pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa týkajú detí, je zakotvený v čl. 5 zákona o rodine a jeho konkrétnom ustanovení písm. g) a v § 43 ods. 1 zákona o rodine týkajúcom sa práva

dieťaťa vyjadriť svoj názor, byť vypočuté, a nutnosti venovať náležitú pozornosť jeho názorom.

Celá štvrtá časť, § 97 a nasl., zákona o rodine je venovaná otázkam rodičovstva a osvojenia, na ktoré je potrebný písomný súhlas biologických rodičov potvrdený rozhodnutím súdu, a ustanovujú sa v nej ďalšie záruky zabezpečujúce, aby nebolo možné osvojiť si dieťa v prípade, ak dieťa alebo jeho rodičia mohli byť obeťami nedobrovoľného zmiznutia v Slovenskej republike alebo inde. Okrem toho podľa § 106 ods. 3 zákona o rodine osvojenec má právo získať informácie o jeho rodičoch pod podmienkou, že mu tieto informácie nemôžu spôsobiť ujmu.

Na medzinárodné osvojenia, či už zo Slovenskej republiky do cudziny alebo z inej signatárskej krajiny do Slovenskej republiky, sa vzťahujú podmienky Haagskeho dohovoru o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach z 29. mája 1993, ktorý bol transponovaný prostredníctvom oznámenia MZV SR č. 380/2001 Z. z., a ktorý prakticky uplatňuje Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže, špecializované centrum ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny a národné kontaktné miesto vo vzťahu k haagskym dohovorom týkajúcim sa medzinárodného rodinného práva.

V prípadoch krízy alebo zlyhania prirodzeného rodinného prostredia dieťaťa poskytuje individualizovanú a primeranú podporu štát na základe zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o sociálnoprávnej ochrane detí“). Najlepší záujem dieťaťa je v ňom ako hlavný princíp vyjadrený v § 1 ods. 2 písm. a) priamo odkazujúcom na Dohovor OSN o právach dieťaťa. Podľa § 7 zákona o sociálnoprávnej ochrane detí má každý zákonnú povinnosť upozorniť príslušné orgány, ak má vedomosť o zanedbaní alebo porušení práv dieťaťa. Zároveň má každé dieťa právo požiadať o pomoc pri ochrane svojich práv.

Neposkytnutie ochrany, nerešpektovanie a neplnenie práv detí alebo ich porušovanie môže byť skutkovým základom pomerne mnohých trestných činov. Obchodovanie s deťmi, ktoré zodpovedá zvereniu dieťaťa do moci iného na účel adopcie alebo získania prospechu, vykorisťovanie dieťaťa na účely detskej práce alebo na iný účel, vymedzujú § 180 a 181 Trestného zákona; ďalej nasleduje týranie blízkej osoby a zverenej osoby, ktorým je spôsobené fyzické utrpenie alebo psychické utrpenie (§ 208 Trestného zákona), únos – ako je

odňatie dieťaťa osobe, ktorá má povinnosť podľa zákona alebo úradného rozhodnutia starať sa oň (§ 209 Trestného zákona), opustenie dieťaťa osobou, ktorá má zákonnú povinnosť starať sa o dieťa, ktoré si ešte nemôže zadovážiť pomoc, a vystaviť ho tým nebezpečenstvu smrti alebo ublíženia na zdraví (§ 206 Trestného zákona) a zanedbanie povinnej výživy závislej osoby, ako je zanedbanie zákonnej povinnosti vyživovať alebo zaopatrovať iného najmenej tri mesiace v období dvoch rokov (§ 207 Trestného zákona).

Vo vzťahu k ustanoveniu čl. 25 ods. 1 písm. b) dohovoru týkajúcemu sa falšovania, zatajovania alebo zničenia dokladov potvrdzujúcich pravú totožnosť detí, ako je ich rodný list, ktorý sa vydáva každému dieťaťu narodenému v Slovenskej republike, ako aj povinný samostatný cestovný doklad v prípade cezhraničného premiestnenia dieťaťa, by sa použil trestný čin falšovania alebo pozmenenia verejnej listiny, úradnej pečate, emblému alebo ochrannej známky podľa § 352 Trestného zákona, s ďalšou možnosťou určenia trestnej zodpovednosti v už opísaných súvislostiach zneužitia právomoci verejného činiteľa v závislosti od konkrétnych okolností.

Od roku 2015 tento legislatívny rámec ďalej posilnilo zriadenie špecializovaného úradu ochrancu práv detí zákonom č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov ako nezávislých monitorovacích orgánov pre oblasť práv týchto zraniteľných skupín. Z výročných a osobitných správ ochranu práv detí aj z oficiálnych štatistík slovenských orgánov vyplýva, že neboli zaznamenané žiadne detské obete trestného činu nedobrovoľného zmiznutia alebo deti, ktoré by mali nejaký vzťah k obetiam tohto trestného činu.

Záver

Od ratifikácie dohovoru v decembri 2014 sa v Slovenskej republike nevedelo vyšetrovanie ani nebol zaznamenaný žiadny trestný čin nedobrovoľného zmiznutia, a nebolo prijaté žiadne rozhodnutie o tomto trestnom čine alebo o potrestaní jeho páchatel'a. Napriek tomu sa plne uznáva dôležitosť dohovoru na zabezpečenie a posilnenie všeobecných záruk základných práv a slobôd v Slovenskej republike a v iných krajinách, vrátane tých, kde nedobrovoľné zmiznutie nie je bežnou súčasťou sociálnej reality a trestnej činnosti.

Predložením tejto východiskovej správy Slovenská republika vstupuje do dialógu s Výborom pre nedobrovoľné zmiznutia, ktorého prácu a odbornú spôsobilosť vysoko uznáva, v očakávaní konštruktívnych úvah a identifikácie možností ďalšieho zlepšenia nášho existujúceho právneho, inštitucionálneho a aplikačného rámca, s cieľom účinne prispieť k zamedzeniu trestných činov nedobrovoľného zmiznutia, boju proti nim a ich eliminácii, ako to predpokladá dohovor.